

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908. Första Kammaren. N:o 42.

Lördagen den 25 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet grefve *Hamilton* aflämnade Kungl. Maj:ts nedan-nämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

- 1:o) angående åtgärder för underlättande af manskapsrekryteringen vid flottan och kustartilleriet;
- 2:o) angående ändring i gällande grunder för pensionering af flottans befäl och underbefäl med vederlikar;
- 3:o) angående försäljning af ett staten tillhörigt vattenfall i Lagan vid Laholm m. m.;
- 4:o) angående upphörande af det från viss jord i Skåne, Halland och Blekinge utgående landgille m. m.; samt
- 5:o) angående ändring i grunderna för upphörande af den i Göteborgs och Bohus län utgående landskyld.

Upplästes två inlämnade läkareintyg af följande lydelse:

Landshöfding *G. Rudebeck*, som lider af akut tarmkatarr, är i behof af några dagars stillhet, hvilket intygas.

Stockholm den 23 april 1908.

E. G. Johnson,
legit. läkare.

Att generaldirektör *S. Weiselgren*, som är sängliggande sjuk, tills vidare ej kan bevista Första Kammarens sammanträden, varder härmed intygas.

Stockholm den 24 april 1908.

J. A. Andersson,
legit. läkare.

Herr talmannen tillkännagaf, att såsom vaktmästare hos kammaren efter afidne C. A. Andersson blifvit anställd C. G. Malmström.

Företogs val af sju ledamöter i Riksdagens särskilda utskott n:o 2, till hvars behandling hänvisats Kungl. Maj:ts proposition n:o 166; och befunnos, efter valförrättningens slut, därtill hafva blifvit utsedde:

herr <i>Berggren, J. E.</i> ,	med 102 röster
» <i>Björck</i>	» 102 »
» <i>Boström, Filip</i> ,	» 102 »
friherre <i>Tamm</i>	» 102 »
herr <i>Folin</i>	» 101 »
grefve <i>Hamilton, Raoul</i> ,	» 101 »
herr <i>Lindgren</i>	» 101 »

Företogs val af fyra suppleanter i Riksdagens särskilda utskott n:o 2; och befunnos, efter valförrättningens slut, därtill hafva blifvit utsedde:

herr <i>Larsson</i>	med 87 röster
» <i>Ekelund</i>	» 86 »
» <i>Danström</i>	» 85 »
» <i>Hallin</i>	» 84 »

Företogs val af en ledamot i kammarens tillfälliga utskott n:o 2 efter afidne herr G. A. Berg; och befanns, efter valförrättningens slut, därtill hafva blifvit utsedd:

herr *Berg, Lars*

med 88 röster.

Företogs val af en ledamot för att hafva inseende öfver Riksdagens kansli efter afidne herr G. A. Berg; och befanns, efter valförrättningens slut, därtill hafva blifvit utsedd:

herr af *Ekenstam*

med 78 röster.

Företogs val af en suppleant i lagutskottet; och befanns, efter valförrättningens slut, därtill hafva blifvit utsedd:

herr *Gezelius*

med 77 röster.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts den 24 i denna månad bordlagda nådiga proposition till Riksdagen angående upplåtelse till Lidköpings stad af den kyrkoherden i Lidköpings pastorat på lön anslagna åkerjord.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 16 och 22 innevarande april, bordlagda utlåtande n:o 10, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen jämte en inom Riksdagen i ämnet väckt motion.

*Om in-
rättande af
en regerings-
rätt m. m.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat Kungl. Maj:ts till Riksdagen aflåtna proposition n:o 37 jämte ett i anledning af densamma inom Första Kammaren afgifvet yttrande. Uti nämnda proposition hade Kungl. Maj:t till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlagt förslag till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, af den lydelse vid propositionen fogad bilaga visade.

I sammanhang med den kungl. propositionen hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra Kammaren af herr *Johan Widén* väckt motion, n:o 236, hvaruti till Riksdagen hemställdts, att vid beräkning af de mål och ärenden, hvilka skulle af den föreslagna regeringsrätten handläggas, samt af dess därpå beroende sammansättning och organisation måtte tagas hänsyn till de synpunkter i afseende å förenkling af instansordningen i beskattnings- m. fl. mål, som af motionären angifvits.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt

1:o) att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunde af Riksdagen i oförändradt skick bifallas, måtte såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till

ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen.

Regeringsformen.

(Nuvarande lydelse:)

§ 17.

(Föreslagen lydelse:)

§ 17.

Konungens domsrätt skall uppdragas minst tolf, *högst tjuguen*, af uppdragas minst tolf af Honom

Om inrättande af en regeringsrätt m. m.

(Forts.)

(*Nuvarande lydelse:*)

Honom utnämnda, lagkunniga män, hvilka fullgjort hvad författningarna föreskrifva dem, som uti domareämbeten må nyttjas, samt i sådana värf ådagalagt insikt, erfarenhet och redlighet. De kallas justitieråd och utgöra Konungens högsta domstol. Deras antal må ej ökas utöfver tolf, såvida ej Konungen och Riksdagen, i den ordning, 87 § 1 mom. stadgar, besluta, att högsta domstolen skall på afdelningar arbeta; och varde, i sådant fall, såväl justitierådens antal *inom ofvan föreskrifna gränser*, som ärendenas fördelning mellan afdelningarna i samma ordning bestämda.

(*Föreslagen lydelse:*)

utnämnda lagkunniga män, hvilka fullgjort hvad författningarna föreskrifva dem, som uti domareämbeten må nyttjas, samt i sådana värf ådagalagt insikt, erfarenhet och redlighet. De kallas justitieråd och utgöra Konungens högsta domstol. Deras antal må ej ökas utöfver tolf, såvida ej Konungen och Riksdagen, i den ordning 87 § 1 mom. stadgar, besluta, att högsta domstolen skall på afdelningar arbeta; och varde i sådant fall såväl justitierådens antal *med iakttagande af hvad ofvan är sagdt* som ärendenas fördelning mellan afdelningarna i samma ordning bestämda.

2:o. Konungens rätt att pröfva och afgöra besvär, som jämlikt författningarna må hos Konungen fullföljas i statsdepartementen, skall i den omfattning, som bestämmes i särskild lag, stiftad af Konungen och Riksdagen samfällt enligt den i 87 § 1 mom. stadgade ordning, uppdragas minst sju af Konungen utnämnda män, som förvaltat civil beställning samt däruti ådagalagt insikt, erfarenhet och redlighet. De kallas regeringsråd och utgöra Konungens regeringsrätt. Minst två tredjedelar af hela antalet regeringsråd skola hafva fullgjort hvad författningarna föreskrifva dem, som uti domareämbeten må nyttjas.

Närmare bestämmelser om regeringsrättens sammansättning och tjänstgöring meddelas i ofmördade lag.

§ 18.

Denna högsta domstol tillkommer det äfven att upptaga och afgöra alla ansökningar, att Konungen må bryta dom åter, som vunnit laga kraft eller återställa laga tid, som försuten är.

§ 18.

Regeringsrätten tillkommer det äfven att, i mål af beskaffenhet att kunna tillhåra dess slutliga pröfning, upptaga och afgöra alla ansökningar, att Konungen må bryta dom åter, som vunnit laga kraft eller återställa laga tid, som försuten

*(Nuvarande lydelse:)**(Föreslagen lydelse:)*

är. Alla öfriga sådana ansökningar skola af högsta domstolen afgöras.

Om inrättande af en regeringsrätt m. m.
(Forts.)

§ 19.

Inkomma till Konungen ifrån domstolar och ämbetsmän förfrågningar om lagens rätta mening i sådana fall, som till domares åtgärd höra, äge ock högsta domstolen att de sålunda sökta förklaringar gifva.

§ 19.

Inkomma till Konungen ifrån domstolar och ämbetsmän förfrågningar om lagens rätta mening i sådana fall, som till domares åtgärd höra, äge högsta domstolen att de sålunda sökta förklaringar gifva.

§ 21.

Konungen äger tvenne röster i de mål, hvilkas föredragning och afgörande han för godt finner att i högsta domstolen ofvervara. Alla frågor om förklaringar öfver lagen skola hos Konungen anmälas och dess röster däruti inhämtas och beräknas, ån-skönt han icke i högsta domstolens ofverläggningar därom deltagit.

§ 21.

Tre ledamöter af högsta domstolen och en af regeringsrättens lagfarna ledamöter skola tillsammans utgora Konungens lagråd.

Lagrådet tillkommer att afgifva utlåtande öfver de förslag till stiftande, upphäfvande, ändring eller förklaring af lagar eller författningar, hvilka för sådant ändamål blifva af Konungen öfverlämnade. Där så pröfvas nödigt, må Konungen för visst ärende till ledamot af lagrådet ytterligare förordna en för insikt, erfarenhet och redlighet känd man.

Närmare bestämmelser om tjänstgöringen i lagrådet meddelas i särskild, af Konungen och Riksdagen jämlikt 87 § 1 mom. gemensamt beslutad lag.

§ 22.

Uti högsta domstolen kunna ringare mål pröfvas och afgöras af fem ledamöter, så ock af fyra, där alla fyra äro om slutet ense. Öfver viktigare saker skola minst sju döma. Ej må flere än åtta ledamöter på en gång i pröfningen af något mål deltaga, där ej för vissa fall annorledes förordnas i den ordning 87 § 1 mom. stadgar.

§ 22.

1:o. Uti högsta domstolen kunna ringare mål pröfvas och afgöras af fem ledamöter, så ock af fyra, där alla fyra äro om slutet ense. Öfver viktigare saker skola minst sju döma. Ej må flere än åtta ledamöter på en gång i pröfningen af något mål deltaga, där ej för vissa fall annorledes förordnas i den ordning 87 § 1 mom. stadgar.

2:o. I regeringsrätten kunna mål pröfvas och afgöras af fem ledamöter, så ock af fyra, där tre af dem äro om slutet ense.

Om in-
rättande af
en regerings-
rätt m. m.

(Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

§ 23.

Alla högsta domstolens beslut utfärdas i Konungens namn och med Dess höga underskrift eller under Dess sekret.

(Föreslagen lydelse:)

§ 23.

Alla högsta domstolens och regeringsrättens beslut utfärdas i Konungens namn och med Dess höga underskrift eller under Dess sekret.

§ 25.

Till föredragning och afgörande i regeringsrätten skola ärendena beredas i det departement, hvartill de, enligt den i 6 § omförmälda fördelning, höra.

§ 25.

Konungen äger att i brottmål göra nåd, mildra lifsstraff samt återgifva ära och till kronan förverkadt gods; dock må öfver ansökningar därom högsta domstolen höras och Konungen Sina beslut uti statsrådet fatta. På den brottslige skall sedermera ankomma att emottaga den nåd, Konungen honom förunnat, eller undergå det straff, hvartill han blifvit dömd.

§ 26.

Konungen äger att i brottmål göra nåd, mildra lifsstraff samt återgifva ära och till kronan förverkadt gods. Öfver ansökningar därom höre Konungen dock regeringsrätten, beträffande mål af beskaffenhet att kunna tillhöra dess slutliga pröfning, men i andra mål högsta domstolen; och fatte Konungen Sina beslut uti statsrådet. På den brottslige skall sedermera ankomma att emottaga den nåd, Konungen honom förunnat, eller undergå det straff, hvartill han blifvit dömd.

§ 26 utgår.

§ 34.

Statsministern och ministern för utrikes ärendena innehafve rikets högsta värdighet, och statsråden den närmaste därintill. Ledamot af statsrådet må icke tillika annat ämbete utöfva, ej heller några inkomster däraf uppbära. Justitieråd må ej tillika annat ämbete innehafva eller utöfva.

§ 34.

Statsministern och ministern för utrikes ärendena innehafve rikets högsta värdighet, och statsråden den närmaste därintill. Ledamot af statsrådet må icke tillika annat ämbete utöfva, ej heller några inkomster däraf uppbära. Justitieråd eller regeringsråd må ej tillika annat ämbete innehafva eller utöfva.

§ 87.

1:o. Riksdagen äger gemensamt

§ 87.

1:o. Riksdagen äger gemensamt

(Nuvarande lydelse:)

med Konungen makt att stifta allmän civil- och kriminallag äfvensom kriminallag för krigsmakten och att sådan förut stiftad lag förändra och upphäfva. Ej må Konungen utan Riksdagens samtycke, och icke Riksdagen utan Konungens, någon ny lag göra eller gammal afskaffa. Frågor härom må i Riksdagens kamrar kunna väckas och skola, sedan lagutskottet däröfver blifvit hört, af Riksdagen afgöras. Beslutar Riksdagen för sin del någon ny lag eller gammal lags upphäfvande eller förändring, aflämnas förslag därom till Konungen, som inhänte statsrådets och *högsta domstolens* tankar däröfver, och, sedan Han Sitt beslut fattat, meddele Riksdagen antingen Sitt samtycke till dess åstundan eller Sina skäl att det vägra. Kan Konungen icke förr, än Riksdagen åtskiljes, fatta och meddela Sitt beslut, vare han oförhindrad att före nästföljande riksdags öppnande förslaget ordagrant bifalla och allmän kungörelse därom utfärda. Sker det ej, anses förslaget hafva förfallit, och Konungen underrätte då Riksdagen vid dess nästa sammankomst om de skäl, som hindrat förslagens antagande. Finner Konungen godt någon lagfråga för Riksdagen framställa, äske han statsrådets och *högsta domstolens* yttrande däröfver, samt meddele Sin proposition tillika med berörda yttranden åt Riksdagen, som med frågan vidare förfar, såsom i riksdagsordningen sägs.

2:o. Riksdagen äge ock gemensamt med Konungen stifta, förändra eller upphäfva kyrkolag; dock att därvid erfordras samtycke jämväl af allmänt kyrkomöte. Öfver förslag angående dylik lag skola, på sätt i mom. 1 sägs, stats-

(Föreslagen lydelse:)

med Konungen makt att stifta allmän civil- och kriminallag äfvensom kriminallag för krigsmakten och att sådan förut stiftad lag förändra och upphäfva. Ej må Konungen utan Riksdagens samtycke, och icke Riksdagen utan Konungens, någon ny lag göra eller gammal afskaffa. Frågor härom må i Riksdagens kamrar kunna väckas och skola, sedan lagutskottet däröfver blifvit hört, af Riksdagen afgöras. Beslutar Riksdagen för sin del någon ny lag eller gammal lags upphäfvande eller förändring, aflämnas förslag därom till Konungen, som inhänte statsrådets och *lagrådets* tankar däröfver, och, sedan Han Sitt beslut fattat, meddele Riksdagen antingen Sitt samtycke till dess åstundan eller Sina skäl att det vägra. Kan Konungen icke förr, än Riksdagen åtskiljes, fatta och meddela Sitt beslut, vare han oförhindrad att före nästföljande riksdags öppnande förslaget ordagrant bifalla och allmän kungörelse därom utfärda. Sker det ej, anses förslaget hafva förfallit, och Konungen underrätte då Riksdagen vid dess nästa sammankomst om de skäl, som hindrat förslagens antagande. Finner Konungen godt någon lagfråga för Riksdagen framställa, äske Han statsrådets och *lagrådets* yttrande däröfver, samt meddele Sin proposition tillika med berörda yttranden åt Riksdagen, som med frågan vidare förfar, såsom i riksdagsordningen sägs.

2:o. Riksdagen äge ock gemensamt med Konungen stifta, förändra eller upphäfva kyrkolag; dock att därvid erfordras samtycke jämväl af allmänt kyrkomöte. Öfver förslag angående dylik lag skola, på sätt i mom. 1 sägs, stats-

Om inrättande af en regeringsrätt m. m.

(Forts.)

Om in-
rättande af
en regerings-
rätt m. m.
(Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

rådets och högsta domstolens tankar inhämtas och jämte Konungens proposition, då sådan göres, Riksdagen meddelas. Har ej förslag, hvarom nu fråga är, före början af riksdagen näst efter den, som framställt eller antagit förslaget, blifvit såsom lag genom allmän kungörelse utfärdadt, vare det förfallet, och Konungen underrätte då Riksdagen om de skäl, som hindrat förslagets antagande.

§ 99.

Justitieombudsmannen må, när han det nödigt anser, kunna öfvervara högsta domstolens, nedre justitierevisionens, hofrätternas, kollegiernas eller i dessas ställe inrättade verks, och alla lägre domstolars öfverläggningar och beslut, dock utan rättighet att sin mening därvid yttra, samt äga tillgång till alla domstolars, kollegiers och ämbetsverks protokoll och handlingar. Konungens ämbetsmän i allmänhet vare skyldige att lämna justitieombudsmannen laglig handräckning, samt alla fiskaler, att medelst aktioners utförande honom biträda, då han det äskar.

§ 101.

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller af dess ledamöter en eller flere funnes hafva af egennyttan, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att därigenom någon, emot tydlig lag och sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista lif, personlig frihet, ära och egendom, vare justitieombudsmannen pliktig, äfvensom

(Föreslagen lydelse:)

rådets och lagrådets tankar inhämtas och jämte Konungens proposition, då sådan göres, Riksdagen meddelas. Har ej förslag, hvarom nu fråga är, före början af riksdagen, näst efter den, som framställt eller antagit förslaget, blifvit såsom lag genom allmän kungörelse utfärdadt, vare det förfallet, och Konungen underrätte då Riksdagen om de skäl, som hindrat förslagets antagande.

§ 99.

Justitieombudsmannen må, när han det nödigt anser, kunna öfvervara högsta domstolens, *regeringsrättens*, nedre justitierevisionens, hofrätternas, kollegiernas eller i dessas ställe inrättade verks, och alla lägre domstolars öfverläggningar och beslut, dock utan rättighet att sin mening därvid yttra, samt äga tillgång till alla domstolars, kollegiers och ämbetsverks protokoll och handlingar. Konungens ämbetsmän i allmänhet vare skyldige att lämna justitieombudsmannen laglig handräckning samt alla fiskaler, att medelst aktioners utförande honom biträda, då han det äskar.

§ 101.

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller af dess ledamöter en eller flere funnes hafva af egennyttan, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att därigenom någon, emot tydlig lag och sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista lif, personlig frihet, ära och egendom, *eller regeringsrätten eller en eller flere af dess leda-*

(Nuvarande lydelse:)

Konungens justitiekansler berättigad, att vid den rikets domstol, som här nedanföre bestämmes, den felaktige under tilltal ställa, samt till ansvar efter rikets lag befordra.

(Föreslagen lydelse:)

möter finnes hafva vid pröfning af besvärsmål låtit sålunt förhållande komma sig till last, vare justitieombudsmannen pliktig, äfvensom Konungens justitiekansler berättigad, att vid den rikets domstol, som här nedanföre bestämmes, den felaktige under tilltal ställa, samt till ansvar efter rikets lag befordra.

Om in-
rättande af
en regerings-
rätt m. m.
(Forts.)

§ 102.

Denna domstol, som riksrätt kallas, skall i sådant fall bestå af presidenten uti Konungens och rikets Svea hofrätt, hvilken däruti före ordet, presidenterna uti alla rikets kollegier. *fyra de äldsta statsråd*, högste befälhafvaren öfver de i hufvudstaden tjänstgörande trupper, högste närvarande befälhafvaren för den vid hufvudstaden förlagda *eskadern af arméns flotta*, tvänne de äldsta råd i Svea hofrätt och det äldsta råd i hvarje af rikets kollegier. Då antingen justitiekansleren eller justitieombudsmannen finner sig befogad att högsta domstolen samfäldt eller särskilde *dess* ledamöter inför riksrätten tilltala, äske han hos presidenten i Konungens och rikets Svea hofrätt, såsom riksrättens ordförande, laglig kallelse å den eller dem, som skola tilltalas. Presidenten i hofrätten foge därefter anstalt om riksrättens sammanträde, för att kallelsen utfärda och målet vidare i laglig ordning behandla. Skulle emot förmodan han detta underlåta, eller någon af de öfrige förenämnde ämbetsmän undandraga sig att uti riksrätten deltaga, stånde de, för en sådan uppsåtlig försummelse af deras ämbetsplikt, till lagligt ansvar. Hafva en eller flere af riksrättens ledamöter laga förfall, eller finnes emot någon af dem laga jäf,

§ 102.

Denna domstol, som riksrätt kallas, skall i sådant fall bestå af presidenten uti Konungens och rikets Svea hofrätt, hvilken däruti före ordet, presidenterna uti alla rikets kollegier, *vid tilltal emot högsta domstolen fyra de äldsta regeringsråd, men, när regeringsrätten är tilltala*, *fyra de äldsta justitieråd, äfvensom, i båda fallen*, högste befälhafvaren öfver de i hufvudstaden tjänstgörande trupper, högste närvarande befälhafvaren för den vid hufvudstaden förlagda *delen af flottan*, tvänne de äldsta råd i Svea hofrätt och det äldsta råd i hvarje af rikets kollegier. Då antingen justitiekansleren eller justitieombudsmannen finner sig befogad att högsta domstolen *eller regeringsrätten* samfäldt eller särskilda *enderas* ledamöter inför riksrätten tilltala, äske han hos presidenten i Konungens och rikets Svea hofrätt, såsom riksrättens ordförande, laglig kallelse å den eller dem, som skola tilltalas. Presidenten i hofrätten foge därefter anstalt om riksrättens sammanträde, för att kallelsen utfärda och målet vidare i laglig ordning behandla. Skulle emot förmodan han detta underlåta, eller någon af de öfrige förenämnde ämbetsmän undandraga sig att uti riksrätten deltaga, stånde de, för en sådan uppsåtlig försummelse af

*Om in-
rättande af
en regerings-
rätt m. m.*
(Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

vare ändock rätten domför, om tolf däruti sitta. Är presidenten i hofrätten af laga förfall eller jäf hindrad, företråde dess ställe den äldste i tjänst varande presidenten. Denna domstol äge, sedan rannsakningen fulländad är, och domen efter lag fälld, att densamma för öppna dörrar afkunna. Ingen hafve makt att sådan dom ändra, Konungen dock obetaget att göra nåd, hvilken likväl icke må sträcka sig till den dömdes återinsättande i rikets tjänst.

§ 103.

Lagtima riksdag skall hvar tredje år, på sätt riksdagsordningen stadgar, tillsätta en nämnd, som äge att döma, huruvida högsta domstolens samtliga ledamöter gjort sig förtjänte att i deras viktiga kall bibehållas, eller om visse af dem, utan bevisligen begångna fel och brott, hvarom föregående § handlar, likväl kunde anses böra *ifrån utöfningen af Konungens domsrätt* skiljas. Beslutar denna nämnd efter omröstning, i den ordning, som i riksdagsordningen sägs, att någon eller någre af högsta domstolens ledamöter skola anses vara ifrån Riksdagens förtroende uteslutne, blifve han eller de därefter af Konungen, hos hvilken Riksdagen skall härom göra anmälan, ifrån ämbetet genom nådigt afsked skilde. Dock tillägge Konungen honom eller dem hvardera en årlig pension till lörens halfva belopp.

(Föreslagen lydelse:)

deras ämbetsplikt, till lagligt ansvar. Hafva en eller flere af riksrättens ledamöter laga förfall, eller finnes emot någon af dem laga jäf. vare ändock rätten domför, om tolf däruti sitta. Är presidenten i hofrätten af laga förfall eller jäf hindrad, företråde dess ställe den äldste i tjänst varande presidenten. Denna domstol äge, sedan rannsakningen fulländad är, och domen efter lag fälld, att densamma för öppna dörrar afkunna. Ingen hafve makt att sådan dom ändra, Konungen dock obetaget att göra nåd, hvilken likväl icke må sträcka sig till den dömdes återinsättande i rikets tjänst.

§ 103.

Lagtima riksdag skall hvar tredje år, på sätt riksdagsordningen stadgar, tillsätta en nämnd, som äge att döma, huruvida högsta domstolens *och regeringsrättens* samtliga ledamöter gjort sig förtjänte att i deras viktiga kall bibehållas, eller om visse af dem, utan bevisligen begångna fel och brott, hvarom föregående § handlar, likväl kunde anses böra *från detta kall* skiljas. Beslutar denna nämnd efter omröstning i den ordning, som i riksdagsordningen sägs, att någon eller några af högsta domstolens *eller regeringsrättens* ledamöter skola anses vara ifrån Riksdagens förtroende uteslutne, blifve han eller de därefter af Konungen, hos hvilken Riksdagen skall härom göra anmälan, ifrån ämbetet genom nådigt afsked skilde. Dock tillägge Konungen honom eller dem hvardera en årlig pension till lörens halfva belopp.

(Nuvarande lydelse:)

§ 104.

Ej må Riksdagen ingå i någon särskild pröfning af högsta domstolens beslut, eller någon allmän öfverläggning därom uti nämnden förefalla.

§ 106.

Finner utskottet af dessa protokoll, att någon statsrådets ledamot, eller någon för tillfället förordnad föredragande, eller den ämbetsman, som i kommandomål Konungen råd gifvit, uppenbarligen handlat emot rikets grundlag eller allmän lag, eller tillstyrkt någon öfverträdelse däraf, eller underlåtit att göra föreställningar emot sådan öfverträdelse, eller den vållat och befrämjat genom uppsåtligt fördöljande af någon upplysning, eller att den föredragande underlåtit att, i de fall, som 38 § af denna regeringsform förutsätter, sin kontrasignation å ett Konungens beslut vägra, då skall konstitutionsutskottet ställa en sådan under tilltal af justitieombudsmannen inför riksrätten, *hvaruti, i stället för statsråd, fyra de äldsta justitieråd i dessa full komma att säte taga*, och gånge härmed som i 101 och 102 §§ om tilltal emot *högsta domstolen* föreskrifves. Då statsrådets ledamöter eller Konungens rådgifvare i kommandomål finnas hafva, på sätt ofvanberördt är, gjort sig till ansvar skyldige, döme dem riksrätten efter allmän lag och den särskilda författning, som till bestämmande af sådant ansvar utaf Konungen och Riksdagen fastställd varder.

(Föreslagen lydelse:)

§ 104.

Ej må Riksdagen ingå i någon särskild pröfning af högsta domstolens eller *regeringsrättens* beslut, eller någon allmän öfverläggning därom uti nämnden förefalla.

§ 106.

Finner utskottet af dessa protokoll, att någon statsrådets ledamot, eller någon för tillfället förordnad föredragande, eller den ämbetsman, som i kommandomål Konungen råd gifvit, uppenbarligen handlat emot rikets grundlag eller allmän lag, eller tillstyrkt någon öfverträdelse däraf, eller underlåtit att göra föreställningar emot sådan öfverträdelse, eller den vållat och befrämjat genom uppsåtligt fördöljande af någon upplysning, eller att den föredragande underlåtit att, i de fall, som 38 § af denna regeringsform förutsätter, sin kontrasignation å ett Konungens beslut vägra, då skall konstitutionsutskottet ställa en sådan under tilltal af justitieombudsmannen inför riksrätten, och gånge härmed som i 101 och 102 §§ om tilltal emot *regeringsrätten* föreskrifves. Då statsrådets ledamöter eller Konungens rådgifvare i kommandomål finnas hafva, på sätt ofvanberördt är, gjort sig till ansvar skyldige, döme dem riksrätten efter allmän lag och den särskilda författning, som till bestämmande af sådant ansvar utaf Konungen och Riksdagen fastställd varder.

*Om inrättande af en regeringsrätt m. m.
(Forts.)*

Om in-
rättande af
en regerings-
rätt m. m.

(Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Riksdagsordningen.

§ 11.

Är någon missnöjd med riksdagsmannaval, som af landsting eller stadsfullmäktige förrättadt är, må han däröfver hos Konungen anföra underdåniga besvär. Han äger för sådant ändamål hos landstingets sekreterare eller stadsfullmäktiges ordförande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sina till Konungen ställda besvär, sist inom en månad efter valförrättningens slut, ingifva till Konungens befallningshafvande, som genom kungörelse, hvilken i allmänna tidningarna införes, utsätter viss kort tid, inom hvilken underdånig förklaring må öfver besvären till Konungens befallningshafvande aflämnas. Sedan den tid tilländagått, har Konungens befallningshafvande att besvärshandlingarna jämte de förklaringar, som må hafva inkommit, ofördröjligen till Konungen insända, för att i Dess *högsta domstol* skyndsamt föredragas och afgöras.

§ 43.

Ej må statsrådsledamot eller justitieråd i utskott eller val till utskott deltaga; ej heller någon, af hvilken Riksdagen kan fordra redo och ansvar, inväljas i utskottet, där redovisning för hans egna ämbetsåtgärder kan förekomma.

§ 11.

Är någon missnöjd med riksdagsmannaval, som af landsting eller stadsfullmäktige förrättadt är, må han däröfver hos Konungen anföra underdåniga besvär. Han äger för sådant ändamål hos landstingets sekreterare eller stadsfullmäktiges ordförande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sina till Konungen ställda besvär, sist inom en månad efter valförrättningens slut, ingifva till Konungens befallningshafvande, som genom kungörelse, hvilken i allmänna tidningarna införes, utsätter viss kort tid, inom hvilken underdånig förklaring må öfver besvären till Konungens befallningshafvande aflämnas. Sedan den tid tilländagått har Konungens befallningshafvande att besvärshandlingarna jämte de förklaringar, som må hafva inkommit, ofördröjligen till Konungen insända för att i Dess *regeringsrätt* skyndsamt föredragas och afgöras.

§ 43.

Ej må statsrådsledamot, justitieråd eller regeringsråd i utskott eller val till utskott deltaga; ej heller någon, af hvilken Riksdagen kan fordra redo och ansvar, inväljas i utskott, där redovisning för hans egna ämbetsåtgärder kan förekomma.

(Nuvarande lydelse:)

§ 54.

Konungens skrivelser och propositioner med det undantag, som i 34 § förmåles, tillställas båda kammarna genom en statsrådets ledamot samt böra alltid vara åtföljda af statsrådets och, *i frågor om stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af allmän civil-, kriminal- och kyrkolag, jämväl af högsta domstolens yttrande.*

§ 69.

Lagtima riksdag skall hvar tredje år tillsätta en nämnd af fyratioåtta personer, däraf hvardera kammaren genom sluten omröstning inom sig utser tjugufyra, och hvilken nämnd, i den ordning 103 och 104 §§ regeringsformen stadga, äger att döma, huruvida högsta domstolens samtliga ledamöter gjort sig förtjänte att i deras viktiga kall bibehållas, eller om visse af dem, utan bevisligen begångna fel och brott, hvarom regeringsformens 102 § handlar, likväl kunna anses böra från *utöfningen af Konungens domsrätt* skiljas.

Denna nämnd träder samma dag den blifvit valdtillsammans. Nämndens samtliga ledamöter rösta först, man för man, öfver den frågan: skall omröstning anställas till utslutande af någon bland högsta domstolens ledamöter? Besvaras denna fråga enhälligt eller af de flesta rösterna med *nej*, blifva högsta domstolens samtliga ledamöter bibehållne. Besvaras den åter med *ja*, uppgör hvar och en af nämnden en sluten lista på dem af högsta domstolens ledamöter, flere eller färre, som han anser böra entledigas. De tre bland dessa, som då fått det största antal röster emot

(Föreslagen lydelse:)

§ 54.

Konungens skrivelser och propositioner med det undantag, som i 34 § förmåles, tillställas båda kammarna genom en statsrådets ledamot samt böra alltid vara åtföljda af statsrådets och, *då lagrådet afgifvit utlåtande, jämväl dess yttrande.*

§ 69.

Lagtima riksdag skall hvar tredje år tillsätta en nämnd af fyratioåtta personer, däraf hvardera kammaren genom sluten omröstning inom sig utser tjugufyra, och hvilken nämnd, i den ordning 103 och 104 §§ regeringsformen stadga, äger att döma, huruvida högsta domstolens *och regeringsrättens* samtliga ledamöter gjort sig förtjänte att i deras viktiga kall bibehållas, eller om visse af dem, utan bevisligen begångna fel och brott, hvarom regeringsformens 102 § handlar, likväl kunna anses böra från *detta kall* skiljas. Denna nämnd träder samma dag den blifvit valdtillsammans.

Nämndens samtliga ledamöter rösta först, man för man, öfver den frågan: skall omröstning anställas till utslutande af någon bland högsta domstolens ledamöter? Besvaras denna fråga enhälligt eller af de flesta rösterna med *nej*, blifva högsta domstolens samtliga ledamöter bibehållne. Besvaras den åter med *ja*, uppgör hvar och en af nämnden en sluten lista på dem af högsta domstolens ledamöter, flere eller färre, som han anser böra entledigas. De tre bland dessa, som då fått det största antal röster emot

Om inrättande af en regeringsrätt m. m.
(Forts.)

*Om in-
rättande af
en regerings-
rätt m. m.*
(Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

sig, ställas hvar efter annan under ny omröstning, hvarvid två tredjedelar af rösterna fordras emot den eller dem, som skola anses vara från riksdagens förtroende utslutne; och förhållas därefter såsom i regeringsformens 103 § vidare föreskrifves.

(Föreslagen lydelse:)

sig, ställas hvar efter annan under ny omröstning, hvarvid två tredjedelar af rösterna fordras emot den eller dem, som skola anses vara från Riksdagens förtroende utslutne; och förhållas därefter såsom i regeringsformens 103 § vidare föreskrifves.

I enahanda ordning förfäres sedan med omröstningar angående regeringsrättens ledamöter.

Tryckfrihetsförordningen.

§ 2.

4:o. I grund af hvad i 1 mom. af denna § stadgadt är, skall äfven, till utgifvarens säkrare efterrättelse, dock med de undantag och villkor, som nedanförestadgasskola, uttryckligen vara enhvar tillåtet, att i allmänt tryck utgifva alla, så väl rättgångar, som andra allmänna ärenden rörande handlingar, protokoll och beslut, af hvad namn och beskaffenhet de vara må, ehvad de höra till den förflutna tiden, eller till mål, som hädanefter förekomma, vare sig hos riksrätt, högsta domstolen, nedre justitierevisionen, allmänna beredningen, öfver- och underrätter, kollegier, kommittéer, beredningar, direktions-, kommissioner, förvaltningar, Konungens befallningshafvande, konsistorier, exekutionssäten, eller andra publika verk, utan åtskillnad på målens beskaffenhet af civila, kriminella, ekonomiska, militära eller ecklesiastika; vidare alla tillföre, nu eller hädanefter gällande instruktioner, konstitutioner, reglementen, statuter, ordningar, privilegier, reskripter och all-

§ 2.

4:o. I grund af hvad i 1 mom. af denna § stadgadt är, skall äfven, till utgifvarens säkrare efterrättelse, dock med de undantag och villkor, som nedanföre stadgasskola, uttryckligen vara enhvar tillåtet, att i allmänt tryck utgifva alla, så väl rättgångar, som andra allmänna ärenden rörande handlingar, protokoll och beslut, af hvad namn och beskaffenhet de vara må, ehvad de höra till den förflutna tiden, eller till mål, som hädanefter förekomma, vare sig hos riksrätt, högsta domstolen, *regeringsrätten, lagrådet*, nedre justitierevisionen, allmänna beredningen, öfver- och underrätter, kollegier, kommittéer, beredningar, direktions-, kommissioner, förvaltningar, Konungens befallningshafvande, konsistorier, exekutionssäten, eller andra publika verk, utan åtskillnad på målens beskaffenhet af civila, kriminella, ekonomiska, militära eller ecklesiastika; vidare alla tillföre, nu eller hädanefter gällande instruktioner, konstitutioner, reglementen, statuter, ordnin-

(Nuvarande lydelse:)

männa stadganden, hvarifrån helst utfärdade, tillika med alla ofvannämnda högre och lägre rätters, kollegiers, ämbetsverks, publika korporationers och alla ämbets- och tjänstemäns relationer, memorialer och ämbetsbref; ändtligen alla societeters och verks, samt enskilde personers memorialer, ansökningar, förslag, betänkanden, besvär, jämte utslag och svar därå, till de delar därå, som till publika ämbetsmäns och verks handläggning komma; och böra till den ändan icke allenast alla sådana handlingar, vid domstolar och andra ofvannämnda verk och ämbeten, genast och utan tidsutdräkt emot lösen utlämnas åt hvem det äskar, antingen han har i saken del eller ej, vid ansvar såsom för tjänstens försummelse, om sådant af någon publik tjänsteman vägras eller obehörigen fördröjes, utan äfven, vid samma ansvar, i alla arkiv, hvar och en fri tillgång lämnas, att få på stället afskrifva eller afskrifva låta, eller, om därvid betydande hinder vore, i bevittnad afskrift, emot vederbörlig lösen, utbekomma alla slags handlingar i hvad ämne som helst.

Vid föregående tillåtelse skola följande undantag ovägerligen iakttagas:

Att protokoll, — — — — icke uppenbara.

Att ej några — — — — femtio riksdaler.

Att mobiliseringsplaner — — konfiskeras.

Att, i hvad — — femtio riksdaler.

Det skall — — — sexton skillingar.

Att protokoll — — — sexton skillingar.

(Föreslagen lydelse:)

gar, privilegier, reskripter och allmänna stadganden, hvarifrån helst utfärdade, tillika med alla ofvannämnda högre och lägre rätters, kollegiers, ämbetsverks, publika korporationers och alla ämbets- och tjänstemäns relationer, memorialer och ämbetsbref; ändtligen alla societeters och verks, samt enskilde personers memorialer, ansökningar, förslag betänkanden, besvär, jämte utslag och svar därå, till de delar därå, som till publika ämbetsmäns och verks handläggning komma; och böra till den ändan icke allenast alla sådana handlingar, vid domstolar och andra ofvannämnda verk och ämbeten, genast och utan tidsutdräkt emot lösen utlämnas åt hvem det äskar, antingen han har i saken del eller ej, vid ansvar såsom för tjänstens försummelse, om sådant af någon publik tjänsteman vägras eller obehörigen fördröjes, utan äfven, vid samma ansvar, i alla arkiv, hvar och en fri tillgång lämnas, att få på stället afskrifva eller afskrifva låta, eller, om därvid betydande hinder vore, i bevittnad afskrift, emot vederbörlig lösen, utbekomma alla slags handlingar i hvad ämne som helst.

Vid föregående tillåtelse skola följande undantag ovägerligen iakttagas:

Att protokoll — — — — icke uppenbara.

Att ej några — — — femtio riksdaler.

Att mobiliseringsplaner — — — konfiskeras.

Att, i hvad — — — femtio riksdaler.

Det skall — — — sexton skillingar.

Att protokoll — — — sexton skillingar.

Om inrättande af en regeringsrätt m. m.
(Forts.)

Om in-
rättande af
en regerings-
rätt m. m.
(Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

(Foreslagen lydelse:)

Att ingen — — — sexton skil-
lingar.
Att utdrag — — — femtio riks-
daler.
Att uppgifter — — — femtio
riksdaler.
Att de från — — — femtio
riksdaler.
Att ansökning — — — femtio
riksdaler.
Att sådant — — — hufvud-
saken.
I öfrigt — — — stadgadt är.

Att ingen — — — sexton skil-
lingar.
Att utdrag — — — femtio riks-
daler.
Att uppgifter — — — femtio
riksdaler.
Att de från — — — femtio
riksdaler.
Att ansökning — — — femtio
riksdaler.
Att sådant — — — hufvud-
saken.
I öfrigt — — — stadgadt är.

2:o) att herr Widéns motion, n:o 236, för närvarande icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Vid föredragningen af föreliggande utlåtande begärdes ordet af

herr Blomberg; som yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville företaga detta betänkande till behandling såsom en helhet.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkterna 1 och 2.

Herr statsrådet Petersson, Albert: Att börja med ber jag att få till utskottet hambära min tacksamhet för den välvilliga behandling, som utskottet ägnat den föreliggande propositionen. I afseende å de förändringar, som utskottet däri föreslagit, anser jag mig böra uttala följande.

Hvad angår ändringen i lagrådets sammansättning har jag naturligtvis ingenting att däremot erinra. Denna ändring innefattar, att antalet i lagrådet tjänstgörande justitieråd skulle ökas med ett och att alltså ledamöterna i lagrådet skulle blifva fyra. Ökningen innebär en förstärkning af denna institution. Då Kungl. Maj:t i sin proposition föreslog allenast tre ledamöter i lagrådet, var skälet därtill väsentligen, att man ville inskränka kostnaderna till det oundgängligen nödvändiga. Jag ser emellertid med nöje, att utskottet ansett denna synpunkt betydta mindre än den, att åt lagrådet beredes största möjliga auktoritet.

Vidare har af utskottet föreslagits, att antalet icke lagfarna ledamöter i regeringsrätten skulle kunna ökas från af Kungl. Maj:t föreslagna $\frac{1}{4}$ till $\frac{1}{3}$ af regeringsrättens hela antal. Jag hoppas, att äfven denna anordning skall utan större svårighet låta sig genomföra, men vill dock erinra om att vid bestämmande af antalet icke lagfarna ledamöter hänsyn måste tagas till att en af de lagfarne ledamöterna

*Om in-
rättande af
en regerings-
rätt m. m.
(Forts.)*

ständigt kommer att vara sysselsatt i lagrådet. Tjänstgöringen i lagrådet blir otvifvelaktigt mycket ansträngande, och det är därför nödvändigt att se till, att de lagfarna ledamöterna icke alltför mycket betungas därmed. Det är själfklart, att i den mån, de lagfarna ledamöternas antal minskas, deras arbete i lagrådet oftare återkommer och därigenom varder tyngre.

Utskottet har i fråga om regeringsrättens verksamhetsområde uttalat det önskemålet, att vid bestämmande däraf så mycket som möjligt måtte tillgodoses krafvet på minskning af högsta domstolens arbetsbörd, och har utskottet angifvit skiftesmålen såsom särskildt lämpliga att öfverflyttas från högsta domstolen till regeringsrätten. För egen del har jag principiellt ingenting emot en sådan öfverflyttning, ty jag håller före, att regeringsrätten skulle bli en ganska lämplig högsta instans för dessa mål. Frågan härom har också under förarbetena varit ganska ingående dryftad. Då man emellertid stannat vid att icke nu ställa i utsikt en sådan öfverflyttning, så har det skett af väsentligen två skäl, som jag anser mig böra anföra. Det ena är, att för närvarande pågår en revision af skiftesstadgan, och att därvid ifrågasatts anordnande såsom högsta instans i skiftesmal af en specialdomstol, sammansatt särskildt med hänsyn till uppgiften att döma i dessa mål. Såsom bekant är också vattenrättslagstiftningen föremål för revision; och äfven är ifrågasattes att såsom högsta instans för vattenrättsmal anordna en specialdomstol, där de tekniska kunskaperna och insikterna blifva kraftigare representerade, än som kan ske inom en vanlig domstol. Det kan ju icke nekas, att det ligger åtskilligt tilltalande i detta, att bilda en specialdomstol, särskildt ägnad att upptaga dessa skiftesmal och vattenrättsmal. Emellertid är frågan härom ännu endast på de förberedande undersökningarnas stadium och innan denna undersökning är slutförd, bör, så vidt jag förstår, icke någon ändring ske i skiftesmalens närvarande behandling.

Det andra skälet, mot en öfverflyttning af skiftesmalen, är att det är nödvändigt att tillse, att regeringsrättens arbetsbörd icke från början blir så stor, att den icke medhinner den. Det lider intet tvifvel, att regeringsrätten mycket väl kan expediera de besvärsmål, som skulle till densamma öfverflyttas från Kungl. Maj:t i statsrådet, men såsom af den kungl. propositionen framgår, är det äfven ifrågasatt, att kammarkollegii egenskap af andra instans skulle upphöra i vissa mål, nämligen väghållningsmal, skjutsningsmal och flottningsmal. Dessa mål skulle då från de myndigheter, som nu handlägga dem i första instans, gå direkt till regeringsrätten. I händelse detta genomföres, kommer regeringsrätten att få ett så ökad arbete, att man måste vara försiktig med hvad man lägger dit. Det finnes nämligen bland dessa mål åtskilliga, som äro mycket svåra och som kräfva ett ganska betydande arbete.

Jag bör kanske till sist meddela, att det utlåtande öfver de den kungl. propositionen bilagda förslagen till lagar angående regeringsärenden m. m., som från högsta domstolen infordrades samtidigt med det att proposition om ändringar i grundlagarna beslöts, numera afgifvits; det inkom till justitiedepartementet dagarna före påsk. Det innehåller i speciella delar vissa anmärkningar, hvilka antagligen

Om in-
rättande af
en regerings-
rätt m. m.
(Forts.)

komma att föranleda en eller annan jämkning, på de flesta ställen af väsentligen redaktionell art. Men däri förekommer ingen anmärkning mot de grunder, hvarpå förslagen i sin helhet äro byggda, och torde jag alltså kunna anse, att högsta domstolen har funnit ifrågavarande lagförslag vara ägnade att utan väsentliga ändringar läggas till grund för den blifvande lagstiftningen på detta område.

Herr Afzelius: Jag skall be att få yttra ett par ord om lagrådet. Detta är en punkt som i själfva verket är själfständig i denna fråga; för regeringsrättens införande hade det naturligtvis icke varit nödigt att också införa ett sådant lagråd. Skälet är, att man velat lätta högsta domstolens arbetsbörda. Att detta behöfves är höjdt öfver allt tvifvel. Tillståndet är, kan man säga, alldeles olidligt. Balansen ökas år från år. Målen få vänta tre, fyra år i högsta domstolen. Den som får rätt har icke den behållning af domen han borde hafva och den som har orätt har en bestämd fördel af att fullfölja målet bara för att hålla motparten från hans rätt.

Så kan det icke få vara. Man har också försökt komma ifrån detta. År 1905 ökades justitierådets antal från 18 till 21. Detta skulle vara en provisorisk anordning som skulle upphöra 1908. Jag tillät mig då säga, att detta efter min uppfattning var en fullständig illusion. Erfarenheten har gifvit mig rätt. Vi hafva 1908 nu och stå inför en *ökad* balans.

Vi måste således söka finna andra utvägar. Hvilka? Man har hänvisat till en rättegångsreform såsom det medel som skall bringa hjälpen. Det gör på mig samma intryck som att säga till en person som fallit i vattnet och håller på att drunkna: »Vänta, var lugn, sjön kommer att urtappas och då är ni på det torra.» Vi måste hafva en rättegångsreform, — det önskar och hoppas jag på det lifligaste. Men för hvar och en som sysslat med denna fråga står det klart huru stora hindren äro, huru lång vägen är. Detta kunna vi icke vänta på.

Nu vill man gå en annan väg. Den kungl. propositionen och konstitutionsutskottets förslag vilja bringa hjälp på ett annat sätt. De vilja befria högsta domstolen från laggranskningen. Hvilken betungande och för hvarje år sig ökande börda laggranskningen är, veta vi alla. Det är statistiskt ådagalagdt. Därför hafva inom högsta domstolen på senare tiden höjts röster som sagt: Låt oss slippa denna laggranskning. Förslaget tillmötesgår denna önskan, men utan att skära af sambandet mellan lagstiftning och lagskipning. Det uppdrar denna granskning åt en delegation af högsta domstolen och regeringsrätten.

Jag finner denna tanke mycket lycklig. Ty hvad är laggranskningens uppgift, den laggranskning som § 87 i regeringsformen anförtrott åt högsta domstolen i fråga om allmän lag? Uppgiften är synes det mig att bevara den utomordentligt viktiga enheten i rättsutvecklingen och att förekomma, att lagar komma till stånd som på ett eller annat sätt kunna bringa rättssäkerheten i fara. Uppgiften är efter min uppfattning *icke* den att högsta domstolen skall vara någon slags öfverlagstiftningskommission som skall skärskåda alla möjliga

lagförslag från alla tänkbara synpunkter. Detta har ock förr varit en alldeles bestämd uppfattning i högsta domstolen. Laggranskningen framträdde då mycket mera koncis, koncentrerad såsom domstolens gemensamma uttalande. Om herrarna t. ex. läsa den granskning högsta domstolen underkastade gamla lagkommitténs förslag, skola herrarna därpå finna bevis. Utvecklingen har emellertid gått i en annan riktning, så att nu ofta nog vidlyftiga yttranden afgifvas af hvarje ledamot om snart sagdt hvarje detalj i förslagen och huru han skulle önska det eller det. Jag tror för min del icke, att detta har varit till gagn, ty ett godt lagförslag framgår aldrig såsom resultat af en mängd olika meningar. Tvärtom ligger den faran nära, att, då man försöker sammanjämka dessa meningar, man förrycker själfva lagförslagets inre struktur och enhet. Nej, som sagdt, denna laggranskning skall utgöra en garanti emot en vacklande och skiftande rättsutveckling, mot omogna och obetänksamma lagförslag. Denna garanti har varit oss till stor nytta, och jag tror, man måste erkänna, att det väsentligen är den man har att tacka för den hvad jag vill kalla tekniska öfverlägsenhet som obestriddigen och obestriddt tillkommer våra lagar i jämförelse med våra grannländers.

Men om laggranskningens uppgift är denna, så är det klart, att icke lider laggranskningen något som helst intrång däraf att den förläggas till en fast delegation af högsta domstolen i stället för att tillhöra växlande och olika sammansatta afdelningar inom högsta domstolen. Ty, som en ärad vän här mycket riktigt anmärkte vid ett föregående tillfälle, förmågan som laggranskare är visserligen icke densamma hos alla ledamöter af domstolen; och då denna delegation utses af domstolen, innebär detta väl den största möjliga sannolikhet för att uppgiften skall falla just på dem, som därtill äro mest skickade. Auktoriteten af sådan granskning som denna är naturligtvis alldeles oberoende af antalet granskningsmän och af all slags pluralitetsberäkning.

Således, från denna synpunkt sedt, anser jag förslaget beteckna en utveckling till det bättre i och för sig, alldeles oberoende däraf att det minskar högsta domstolens arbetsböda. Denna laggranskning har emellertid också en annan betydelse, som jag på grund af egen erfarenhet skattar mycket högt. Denna laggranskning sätter högsta domstolen i tillfälle att intränga i de nya lagstiftningsprinciperna på ett helt annat och djupare sätt än som möjliggöres genom ett blott studium af lagar och lagförslag. Och dessa djupare insikter i »lagens grund», som jag vill kalla det, komma rättskipningen till godo. Det blir en ständig växelverkan mellan dem. Denna fördel går icke heller förlorad genom detta förslag, ty denna delegation är ambulerande. Dessa justitieråd och regeringsråd deltaga i laggranskningen endast under viss tid och återgå sedan till sin dömande verksamhet. I det afseendet anser jag den af utskottet vidtagna förändring, hvarigenom antalet justitieråd ökats från två till tre, vara en väsentlig förbättring, därför att därigenom cirkulationen ökas.

Om jag således villigt och utan någon som helst tvekan biträder förslaget om lagrådet, kan jag dock icke alldeles undertrycka en anledning till betänklighet i fråga om högsta domstolens organisation.

*Om in-
rättande af
en regerings-
rätt m. m.
(Forts.)*

*Om in-
rättande af
en regerings-
rät m. m.
(Forts.)*

Enligt detta förslag — eller enligt hvad här är förutsatt — skulle de dömande justitierådens antal blifva 21. Hvad som hittills varit provisoriskt skulle blifva fast. Att detta antal icke är för högt är alldeles klart. Det behöfves mycket väl. Men detta antal af 21 föranleder en formering af högsta domstolen på tre afdelningar, af hvilka två utgöras af sju ledamöter och en af fem. Denna olikhet betraktar jag som en i högsta mätto betänklig sak. Jag har vid ett föregående tillfälle utvecklat skälen, hvarför jag anser så, och jag skall icke upprepa dem här. Huru skall man kunna tänka sig att komma ifrån detta? Det enklaste vore att öka antalet till 24. Då blefve det tre jämna, fulltaliga afdelningar. Men en sådan åtgärd möter betänkligheter icke endast från kostnadssynpunkt. Ty, mina herrar, om vi få detta antal, som nu är förutsatt, torde Sverige vara det land i Europa, kanhända i världen, som, i förhållande till sin folkmängd, har det största antalet ledamöter i sin högsta domstol. Jag har, som sagdt, velat beröra detta, ehuru frågan icke föreligger nu. Den återkommer nästa år. Hvad det nu föreliggande förslaget beträffar, har jag, herr talman, icke annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Trygger: Herr grefve och talman, mina herrar! För min del får jag ock uttala, att konstitutionsutskottets förslag i många afseenden fyller de fordringar, som jag funnit mig böra ställa på lagrådet. Jag anser, att med den sammansättning som utskottet gifvit lagrådet, genom att öka antalet justitieråd och framför allt genom att utesluta möjligheten att tillkalla tre andra personer såsom adjungerade ledamöter i lagrådet och begränsa adjunktionen till en, på samma gång utskottet icke af honom fordrar juridisk kompetens utan gifver tillfälle att tillkalla en person, som äger andra insikter som eljest kunna erfordras vid lagarbetet, en synnerligen väsentlig förbättring har skett i Kungl. Maj:ts proposition.

Emot den siste ärade talaren, som i början af sitt anförande synbarligen åsyftade mig i mitt yttrande vid remissen af denna kungl. proposition, vill jag säga, att min tanke då aldrig var, att högsta domstolen skulle drunkna under den arbetsbörd, som för närvarande tynger den i afbidan på en processreform, utan jag utgick ifrån att, i fall man icke kunde få högsta domstolens laggranskning anordnad på ett tillfredsställande sätt — enligt min mening var det föreslagna lagrådet icke tillfredsställande —, vore det bättre att taga bort laggranskningen helt och hållet från domstolen. Den befrielse från laggranskning, som på det sättet skulle komma högsta domstolen till del, skulle onekligen gifva ökad tid till lagskipningen och således hindra de ödesdigra följder, som min ärade vän sade sig befara.

Men hur man än anordnar denna sak, tror jag för min del fortfarande, att det blir nödvändigt att taga i tu med en rättegångsreform och detta icke bara af hänsyn till domstolen, utan ännu mera af hänsyn till landet. Här göra vi lagar, den ena efter den andra, konstitutive rättsbestämmelser skapas i massor, men processen får vara lika otillfredsställande. Hvad är det för nytta med att hafva en rättighet, i fall man icke har medel att drifva igenom den och göra det inom rimlig tid, så att man verkligen kan få åtnjuta dess frukter. Jag tror följ-

aktligen, att vi måste hafva blicken riktad på en processreform som snart bör verkställas. Det har gått ganska dåligt med de försök som gjorts att reformera processen, och därför har man naturligtvis blifvit missmodig, och min ärade vän har för visso på processen nedlagdt ett stort arbete, som säkerligen kommer att blifva af betydande värde, när man kommer att taga i tu med saken. Men jag tror icke, att fast frågan är stor och svårigheter möta man vinner något på att uppskjuta den, ty det har varit min erfarenhet, att de svåraste frågor lösas bäst genom att lösas hastigt, och man arbetar bäst när man tar itu med kraft och icke när man går och funderar och slutligen blifver allt osäkrare om hvad man skall göra. Detta om detta.

Jag har endast en liten formell anmärkning mot konstitutionsutskottets och Kungl. Maj:ts förslag som jag ad notitiam vill nämna, nämligen att såväl högsta domstolens som regeringsrättens beslut förutsättas skola i vissa fall underskrifvas med Konungens egen underskrift. Detta var en ganska naturlig bestämmelse med afseende på högsta domstolen, då Konungen hade två röster i densamma. Men den rätten är nu borttagen. I fråga om regeringsrätten finns icke heller någon motsvarande bestämmelse. Således, Konungen kan aldrig komma att deltaga hvarken i högsta domstolens eller i regeringsrättens arbeten. Då förefaller det mig egendomligt, att man förutsätter, såsom möjligt, att han kan komma att skriva under expeditionerna.

Nu har jag visserligen hört invändas, att vid tronskifte, innan Konungens sigill blifvit klart, hans underskrift skulle vara erforderlig, eftersom man icke har hans eget sekret, på grund hvaraf behovet af hans underskrift fortfarande skulle vara lika stort som hittills. För min del tror jag, att det är en alldeles felaktig uppfattning af grundlagen, att man skall besvara Konungen med att skriva under handlingar därför att hans nya sigill icke är färdigt. Man kan i stället taga det sigill, som finnes till hands. Konungens sekret är det sigill, som han faktiskt använder, och kan man använda det gamla sigillet i andra fall, kan man nog sätta det under högsta domstolens och regeringsrättens expeditioner.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och lagutskottets den 10 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 9, i anledning af väckta motioner rörande vissa ändringar i gällande bestämmelser angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

*Angående
väghållnings-
besvärets
utgörande på
landet.*

Sammansatta stats- och lagutskottet hade till behandling förehåft tre särskilda af grefve *Raoul Hamilton* inom Första Kammaren väckta motioner, n:is 14, 15 och 20, afseende vissa förändringar i gällande bestämmelser angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

I motionen n:o 14 hade hemställts, att Riksdagen ville besluta,

Angående väghållningsbesvärets utgörande på landet. att hela kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja på landet skulle, på sätt som i motionen angifvits, efter hand öfvertagas af staten; samt

(Forts.) att, vid bifall till punkt 1, Riksdagen behagade i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till de ändringar i eller tillägg till gällande väglag, hvartill förhållandena kunde föranleda.

I motionen n:o 15 hade föreslagits, att Riksdagen ville för sin del besluta, att 60 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, sådant detta lagrum lydde enligt lagen den 20 juni 1905, skulle erhålla följande ändrade lydelse, att träda i kraft från och med den 1 januari 1909:

Af uppskattade kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja lämnas viss del, minst tre tiondelar, af statsmedel. Därutöfver — — — tillgång.

Det statsbidrag — — — vägstyrelsen.

Den af — — — enhvar af dem.

Slutligen hade i motionen n:o 20 blifvit hemställt, att Riksdagen, i syfte att hela kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja på landet skulle på sätt i motionen angäfvos, efter hand öfvertagas af staten, ville besluta, att det af Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde hufvudtiteln för år 1909 äskade förslagsanslag å 1,000,000 kronor såsom bidrag till vägunderhållet på landet höjdes med 1,000,000 kronor till 2,000,000 kronor.

Utskottet hade på angifna grunder hemställt, att greve Hamiltons ifrågavarande motioner icke måtte af Riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet hade reservation afgifvits af herr *A. Wiklund*, med hvilken herr *Karl Karlsson* i Mo förenat sig, och som hemställt, att Riksdagen i anledning af förevarande motioner ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag därom, att kostnaderna för väghållningsbesväret å landet måtte af staten öfvertagas eller af statsmedel bestridas.

Grefve Hamilton, Raoul: Endast för några veckor sedan utdelades i denna kammare ett litet häfte, utdrag af vår officiella statistik, som bekräftar, att befolkningens flyttning från landsbygden fortfar i oroväckande grad. Den omfattar ungefär 30- till 40,000 om året och af den kraftigaste och förmögnaste delen af befolkningen.

Anledningen härtill är emellertid icke att söka i bristande arbetsförtjänst på landsbygden. Nej, stora vidder af våra kalmarker ligga färdiga att besås med skog och icke ringa område ängsmark att odlas, men, hvad värre är, en stor del af den odlade jorden råkar i vanhäfd af brist på arbetskraft och väntar endast på flitiga armar för att ånyo kunna bära rika skördar. Våra arbetsförmedlingsanstalters månadsrapporter omförmåla, att inom de flesta yrken finnes arbetslöshet

utom, som vanligt, heter det, inom landtbrukets område, där brist på arbetskraft råder.

Nu skulle man kunna göra den invändningen, att det är likgiltigt hvar befolkningen vistas, allenast den icke överskrider landets gränser. Men detta påstående är väl icke riktigt, ty befolkningen skall vistas där tillfälle till produktivt arbete kan erbjudas, och man måste väl erkänna, att åtminstone en del af de arbeten som erbjudas i städerna, dit befolkningen hufvudsakligen vandrar, är ett lyxarbete, ett improduktivt arbete, och om detta arbete i stället hade nedlagts på odling af Sveriges jord, skulle den dagen kanhända kunna randas, då vårt land kunde föda sina barn, och vi icke behöfva importera landtmannavaror till nackdel för vår handelsbalans. Frågan är därför af den vikt att icke endast nationalekonomerna utan hvarje fosterlandsvän bör ägna den den största uppmärksamhet.

Framställer man nu det spørsmålet: Ligger anledningen till missförhållandena i naturliga orsaker? så måste man åtminstone delvis med nej besvara detta spørsmål, ty orsaken ligger delvis i en i vårt land rådande fullkomligt orimlig skattelagstiftning, som gör att vissa områden af vårt land äro så betungade af skatter, att allt rörligt kapital lämnar detsamma och att hvad som återstår eller jordbruket icke förmår betala arbetskraften. Förutom de till cirka 28,000,000 kronor uppgående direkta skatter, hvilka äro upptagna i vår statsreglering, hvaraf cirka 12,000,000 i bevillning och cirka 16,000,000 i inkomstskatt, så utgår af de skattdragande i vårt land i direkta skatter mellan 60- och 70,000,000 kronor; de benämnas kommunalskatter och på landsbygden dessutom skatt till prästerskapets aflöning och till vägunderhållet. Beloppet 60- till 70,000,000 låter ju icke vidare afskräcande, men det afskräckande ligger uti den ojämnhet, hvarmed dessa skatter äro fördelade. Draga vi en parallel mellan land och stad, finna vi att dessa skatter i städerna uppgå till i medeltal bortåt 5 kronor per bevillningskrona, under det att de på landsbygden uppgå till nära tredubbla beloppet eller närmare 13 kronor 20 öre per bevillningskrona. Gör man vidare en jämförelse emellan landtkommunerna, kommer man till en ännu sämre siffra, ty under det de kommunala skatterna utgå högst i somliga kommuner med 26 gånger bevillningskronan, utgå de i andra med nära nog intet. Aflöningen till prästerskapet utgår i vissa kommuner med 12 gånger bevillningskronan och i andra med 35 öre per bevillningskrona. Vägunderhållet utgår högst med 21 à 22 kronor per bevillningskrona inom vissa väghållningsdistrikt, men i andra äro inkomsterna så stora att väghållningsdistrikten veta knappt hur de skola förstöra sina medel. Missförhållandena förvärras mer och mer, ty alla rörliga beskattningsföremål lämna helt naturligt de högst betungade kommunerna och inflytta till de kommuner, där skatten är lägst, hvilket i allmänhet är städerna.

En aktad talare i denna kammare, en auktoritet för resten, anförde under en debatt rörande den kommunala beskattningen att lika väl som det finnes fattigt och rikt folk, kommer det äfven att finnas fattiga och rika kommuner. Det må så vara, men lagstiftaren bör se till att icke lagstiftningen befrämjar dessa missförhållanden, att

*Angående
väghållnings-
besvärets
utgörande på
landet.
(Forts.)*

Angående väghållningsbesvärets utgörande på landet. icke genom lagstiftningen den rikare skall blifva rikare och den fattige än fattigare.

Man kan också framhålla, att denna skatt är kommunal. Nej, mina herrar, åtminstone hvad landsbygden beträffar är en tredjedel, måhända hälften icke beroende på beslut fattade af kommunalstämmor, utan på beslut fattade inom Riksdagen. Jag skall icke i dag beröra den kommunala beskattningen och icke heller prästerskapets aflöning. Dessa frågor komma snart att pröfvas inom kammaren. Jag skall blott hålla mig vid vägunderhållet. Säsom nyss framhållits utgår det synnerligen ojämnt inom de olika väghållningsdistrikten och egendomligt är att finna det olikheten förefinnes öfverallt i landet. I Norrbotten t. ex. utgår vägunderhållet för jordbruksfastighet i ett distrikt med 21 å 22 kronor per bevillningskrona, men i ett annat distrikt inom samma län med 5 kronor per bevillningskrona. I Västerbotten utgår vägunderhållet med högst 20 kronor, lägst 2 kronor 60 öre per bevillningskrona. I Jönköpings med högst 16 kronor, lägst 1 krona per bevillningskrona. I Älfsborgs län med högst 10 kronor, lägst 3 kronor. I Malmöhus län med högst 10 kronor 80 öre, lägst 2 kronor 60 öre.

Denna ojämnhet väcker naturligtvis synnerlig misstämning öfverallt i landet, och den motion jag väckt i frågan omfattas med det allra största intresse. Det ligger i min pulpet bortåt 50 å 60 protokoll, hållna vid möten, alla anslutande sig till motionens syfte. Jag har ock fått sympatiskrifvelser från en hel del enskilda personer, och man har öfverallt framhållit för mig ojämnheterna med afseende på vägbeskattningen. Jag skall icke trötta herrarne med att läsa upp dessa petitioner eller ens anföra allt som sägs i dem. Det skulle taga icke allenast hela förmiddagen, utan äfven ett aftonplenium. Jag ber blott att få anföra ett par exempel ur petitionerna.

Ett väghållningsdistrikt i södra Sverige — men icke Skåne — hvars hela värde, att döma efter den utgående bevillningen, belöper sig till cirka 2 miljoner kronor, detta distrikt har att underhålla 10,8 mils väg. Det förefaller kanhända en del af herrarna icke vara så synnerligen mycket, men om jag skulle framställa saken på ett annat sätt, kanske herrarne förstå mig bättre. Om jag nämligen t. ex. föreslog att ett par fastigheter här i Stockholm, låt oss säga hotell Rydberg med omgifvande kvarter — jag förmodar att det är värdt 2 miljoner kronor — skulle underhålla vägen här ifrån Stockholm till Uppsala och 3 mil bortom Uppsala, då skulle väl ni mina herrar, anse att jag vore mogen för därhuset. Men sådana dåraktiga förhållanden existera, och de böra, synes det mig, häftvas snarast möjligt.

Ifrån Norrland skrifer man att landtmän, som hafva att underhålla vägar däruppe, kunna hafva ända till 10 mils väg att färdas på ganska ofarbara skogsvägar — för att komma till den väg de skola underhålla. Tänk om någon här i Stockholm skulle köra till Västerås för att laga sin väg! Det är ett slöseri med arbetskraft som är en ren galenskap.

En komminister från Ångermanland styrker med sin debetsedel, att han, som har en inkomst af 1,600 kronor i lön samt dessutom har ett boställe som väl icke gifver honom någonting vidare, har att

i skatter härför erlägga 653 kronor, däraf 214 kronor i vägs katt. Detta, som sagdt, för en lön af 1,600 kronor och ett litet dåligt boställe taxerad till 25,000 kronor.

Ifrån Sorsele socken skriver man bland annat till mig: »Bifall till motionen skulle innebära det verksammaste medlet till de norrländska länens och särskildt lappmarkssocknarnas kultivering, till egnahemsfrågans främjande, till emigrationens förminskande och svenska folkets utbredning i de stora vidderna i Norrland».

Mina herrar, jag har skrivelser från Bohuslän, ja, från nära nog alla kanter af vårt land, alla framhållande huru oegentligt vägunderhållet verkar. Ja, härom tala siffrorna nog ett tydligt språk.

Utskottet har icke heller vågat förneka orimligheten i vår nuvarande lagstiftning rörande vägunderhållet. Det har också med tystnad förbigått den viktigaste delen af frågan, nämligen att en lösning af densamma skulle vara en mäktig häfstång för utvecklingen af vårt land, skulle bidraga till uppblomstringen af de trakter, hvilka nu äro nedtyngda af skattebörd. Utskottet har funnit det bekvämare — och jag erkänner att det var bekvämare — att allenast beröra den statsekonomiska sidan af frågan. Det finner det olämpligt att kostnaderna för vägunderhållet uppgående till 8,300,000 kronor, eller med afdrag af de 15 % som staten betalar, cirka 7,600,000 kronor, tagas upp i statsbudgeten. Jag har redan en gång förut framhållit, att skatten bäres nu af svenska folket; den är redan en börda, och börda blir hvarken större eller mindre, om den bokföres i statsregleringen. Det är i stort sedt en bokföringsfråga.

Vidare säger utskottet, att därest vägunderhållet lägges i statens händer, komma nog utgifterna därför att stiga betydligt. Jag har förutsett den invändningen, hvarför jag också föreslagit ett korrektiv däremot. Det är herrarne väl bekant, att vägunderhållet värderas af en särskild nämnd; af värderingssumman betalar staten 15 procent. Nåväl, jag hade då tänkt mig, att vägunderhållet skulle utlämnas på entreprenad för viss tid, men därest entreprenadsumman öfverstiger värderingssumman, skulle de väghållningsskyldiga åläggas att för värderingssumman underhålla vägen. Således kan det under nuvarande förhållanden icke öfverstiga de 7 miljoner som omtalas i motionen.

Utskottet säger vidare, att om staten öfvertog vägunderhållet, komme pretentionerna på vägarna kanske att blifva större liksom äfven anspråken skulle stiga att få nya vägar. Men utskottet är nog vänligt att själf framhålla i sitt betänkande, att vissa orter för sin utveckling äro i behof af vägar, ehuru väl dessa vägar — som äro ett behof — icke kunna åstadkommas, därför att orterna icke hafva tillräcklig ekonomisk bärkraft. Vägarna äro mäktiga pulsådor på landsbygden. Med automobiltrafiken, som måhända snart kommer till stånd, behöfva vi icke så många nya järnvägar, utan från orterna kommer att förmedlas trafik med automobiler till de nuvarande järnvägsstationerna. Då blir det nödvändigt att hafva bättre och kanske äfven flera vägar. Staten bidrager redan nu till anläggningen af vägar — jag vill minnas med mellan 2 och 3 miljoner kronor, jag kommer icke riktigt ihåg siffran. Nåväl, är det nödvändigt för landet att få nya och bättre vägar, så böra vi icke rygga tillbaka för den utgiften.

*Anående
väghållnings-
besvärets
utgörande på
landet.
(Forts.)*

*Angående
väghållnings-
besvärets
utgörande på
landet.*

(Forts.)

Slutligen, herr talman, har utskottet hyst betänkligheter för att städerna skulle komma att bidra till vägunderhållet om staten öfvertager detsamma. Ja, mina herrar, om kostnaden för vägunderhållet fördelas lika på samtliga bevillningskronor, utgör det icke mer än 60, 70 öre per bevillningskrona. Det var väl icke mannamån, då stadsbefolkningen bidrog till utvecklingen af järnvägsnätet, som är nödvändigt för hela vårt land. Mina herrar, vore det då mannamån, om de förmögenheter, som samlats på Skånes betfält, i mellersta Sveriges skogar eller i Norrlands gruffält, vore det, säger jag, mannamån, om de bidroge att lindra skattebördan i de trakter, därifrån måhända de hafva ledt sitt ursprung? Vi få väl betrakta vårt land som en enhet! De som hafva minsta skattebördan få väl hjälpa till att man skall kunna bära bördan i de delar af landet, hvarest den är för tung. Vi äro blott *ett* svenskt folk. Mina herrar, om icke så skulle vara, hvar finns då tanken på nationell samling, åt hvilken vi tändt så många rökoffer! Skulle den allenast vara en såpbubbla, som spricker så fort den tangerar de ekonomiska intressena? Jag vill icke tro det. Bakom de orden bör väl också finnas handling, och jag vågar hoppas att åtminstone denna kammare visar, att de orden vore icke allenast tomma fraser utan allvarligt menade.

Herr talman, jag skulle helst velat yrka bifall till min motion. Det tjänar likväl ingenting till, det vet jag. Jag skall därför i dag inskränka mig till att yrka bifall till reservationen, hvilken afser en skrifvelse till Kungl. Maj:t.

Herr Pettersson, August: I motiveringen till den motion, som ligger till grund för nu föredragna utskottsbetänkande, framhålles hur ojämnt fördelade mellan kommunerna skatterna äro på landet och särskildt huru väghållningsbördan verkar med olika tryck i olika väghållningsdistrikt. Jag har, herr talman, velat begagna tillfället för att sammanhang därmed beröra, hurusom detta väghållningsbesvär verkar med olika tryck på olika skattedragande och särskildt en kategori af desamma.

Såsom bekant utgöres väghållningsbesväret dels in natura, dels i pengar. På det förra sättet fullgöres besväret af jordbruksfastighet, hvaremot annan fastighet och inkomst betala en vägs katt. Ända från väglagens tillkomst år 1891 till 1906 vore emellertid från vägs kattens erläggande befriade de som åtnjöto inkomst genom aflöning, arfvode eller traktamente, eller annan med allmän eller enskild tjänstebefattning förenad förmån såsom pension m. m. År 1905 ändrades emellertid detta förhållande därhän, att äfven denna kategori af inkomsttagare blef väghållningsskyldig och skulle påföras såsom sådan en vägfyrk för hvar 30 krona af den beskattningsbara andelen af inkomsten. Om vi nu tänka oss en löntagare med 3,000 kronors inkomst — med sålunda 100 vägfyrk — och tillika tänka oss, att han är bosatt i ett af de mera betungade väghållningsdistrikten och vidare taga de siffror, som motionären anført från statistiken, så finna vi, att i ett väghållningsdistrikt i Norrbottens län, där vägs katten utgår med 127,7 öre, i Västerbottens län med nära 122 öre, i Jönköpings län med 98 öre, i Kopparbergs län med 64 öre, en sådan löntagare där får betala respek-

tive 127, 122, 98 och 64 kronor. Eller om vi taga en mer beskedlig medelsiffra, så blir det i alla fall en 30, 40 kronor som en löntagare med denna inkomst får betala i skatt *enbart* till vägunderhåll.

Nu säger man, det är likväl icke mer än det kostar dem, som skola underhålla vägen. Jag vill då erinra om att det känns icke så hårdt att med eget folk och med egna dragare fullgöra arbetet på lämpliga tider som att taga pengar direkt ur kassan. Hiertill kommer att på en del ställen detta vägunderhåll nog varit väl högt uppskattadt, i syfte att man skulle få åtnjuta så stort statsbidrag som möjligt, hvarjämte ersättningen för vinterunderhållet, tack vare de hyggliga vintrar som vi nu haft, mången gång beredt dem som tillhöra de s. k. ploglagen vinst i stället för förlust. Jag anser det visserligen vara både rätt och billigt, att äfven andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet få deltaga i vägunderhållet, men fråga är, om, som det nu är ordnad, denna hjälp kommer dessa fastighetsinnehafvare till synnerlig nytta. På många ställen få de nämligen utom vägunderhållet, såsom nu, betala äfven ganska afsevärdt i skatt. Men hvart taga då alla dessa pengar vägen som komma från andra beskattningsföremål, frågar man sig. Jo, på en del ställen plottrar man bort dem på förvaltningskostnader o. dyl.; på en del andra ställen samlas de i stora kassar, och ingen vet riktigt, hur de skola användas. Det är klart att under sådana förhållanden missnöje och allvarliga bekymmer skola uppstå. Detta missnöje är i synnerhet koncentreradt i villasamhällena, dit åtskilliga inkomsttagare, för att undgå städernas högre hyror, flytta — men i stället mötas af något, som de icke förr hört talas om, nämligen vägskatten, vägskatt för den bostad som de tilläfväntyras där uppfört åt sig, och vägskatt för den lön de åtnjuta.

Nu finner jag det visserligen icke vara tillrådligt att följa den väg som motionären anvisar, men jag kan å andra sidan icke heller anse, att det är nog med att, såsom utskottet gör, endast hänvisa till det statsunderstöd som lämnas åt mer betungade väghållningsdistrikt. Nej, det behöfs nog en *omläggning* af själfva lagen, en omläggning i den riktning, att väghållningsdistrikten blifva *större*, måhända så stora att de komma att sammanfalla med landstingsområdena, hvarigenom understöd från rikare kommuner till fattiga sådana i vidsträcktare mån skulle kunna komma till tillämpning än nu är fallet. Utskottet erkänner själf på sidan 11, att det finns i detta fall rikare kommuner med öfverskott. Det heter där: »Öfver hufvud taget torde statens skyldigheter i fråga om vägunderhållet i allmänhet icke böra väsentligen utvidgas utöfver hvad som för närvarande åligger staten i förevarande hänseende», — och nu kommer det — »och detta så mycket mindre som åtskilliga väghållningsdistrikt förfoga öfver medel i rikligare omfattning än behofven inom desamma kräfva». Nåväl, hvad är då naturligare än att de få dela med sig till andra kommuner inom det stora väghållningsdistriktet som man möjligen skulle kunna hänföra under enheten landstingsområde, och på så sätt kommer fördelningen i någon mån att blifva litet jämnare. Dessutom tror jag, att man inom dessa områden bör få röra sig med friare former att tillämpa efter lokala förhållanden, ty här om någonsin gäller den satsen: hvad som duger i Ystad passar icke i Haparanda.

*Angående
väghållnings-
besvärets
utgörande på
landet.*
(Forts.)

*Användande
väghållnings-
besvärets
utgörande på
landet.* Herr talman, jag har velat framhålla dessa synpunkter men har i frågans nuvarande läge icke något yrkande att göra.

Herr Odelberg, Theodor: Herr grefve och talman! För några dagar sedan hörde jag en ledamot af Andra Kammaren, som bevisat några och tjugo riksdagar, fälla det yttrandet, att han ansåg grefve Hamiltons motion vara den farligaste som blifvit väckt under hans riksdagstid. Om det än ligger någon öfverdrift däri, vill jag dock påstå, att det dock ligger en del sanning i detta yttrande. Man kan nämligen icke öfverskåda konsekvenserna af grefve Hamiltons motion, och den innebär i sig en stor orättvisa, ty i händelse staten skulle öfvertaga vägunderhållet på landsbygden blir följden att städernas inbyggare få till största delen bidra till underhållet af vägarna på landet.

Grefve Hamilton har här omtalat hvilken förtjusning hans motion väckt öfverallt i landet och hurusom han i sin pulpet hade ett 60-tal adresser liggande. Jag tar alldeles för gifvet att om grefve Hamilton nästa riksdag väckte motion om att landsbygdens inbyggare skola bli befriade från fattigvårdstungan och utgifterna för folkskoleväsendet, så kan han påräkna många flera tacksamhetsadresser än han fått mottaga för här omhandlade motion.

Grefve Hamilton har föreslagit, att staten efter 5 år skulle öfvertaga väghållningsbesväret på landet. Det skulle med andra ord afskrifvas under 5 år, och han beräknar att efter dessa 5 år statens kostnader därför skulle uppgå till 8,332,000 kronor, eller det belopp hvartill kostnaden för vägunderhållet i riket nu är uppskattad. Jag vill ställa en fråga till grefve Hamilton: tror grefve Hamilton verkligen att, om staten skulle öfvertaga vägunderhållet på landet, kostnaden därför skulle stanna vid en så blygsam siffra som 8 miljoner. Jag tror verkligen att vi inom få år skola få tiodubbla den siffran.

Grefve Hamilton föreslår, att vägunderhållet inom väghållningsdistrikten eller delar däraf utbjudes på entreprenad för viss tid. Erhålles därför intet antagligt anbud, skola de väghållningsskyldige själfva ombesörja underhållet, liksom nu, emot uppskattningsvärdet? Hur många personer lär det väl bli som öfvertaga vägunderhållet på entreprenad efter uppskattningsvärdet? Det blir nog ett fåtal; och är det en gång fastslaget, att det är staten som skall underhålla och bygga vägarna på landet, lär det icke dröja länge förrän de jordbrukare som varit nödsakade att underhålla vägarna på de ställen, där entreprenad icke erhållits, komma och säga att uppskattningen är för låg, hvarför den bör höjas — och de veta nog att genomdrifva en sådan höjning. Innan vi då fått alla Sveriges vägar på entreprenad, äro vi uppe i tiodubbla summan mot hvad grefve Hamilton tänkt sig.

Jag är den första att erkänna, att väglagen är långt ifrån idealisk, men väglagen antogs ju i sista stund vid 1891 års riksdag, och den bör utgöra ett varnande exempel för oss vid de beslut, som vi under denna riksdags sista timma hafva att fatta. Men jag vill icke gå in på, att väglagen är så betungande för jordbrukarne som icke mer för löntagarne. Dessa, som i allmänhet icke vidare befara vägarna, få betala så dryg vägs katt, att den i många distrikt, såsom vi nyss hörde,

uppgår till högre belopp än de erlägga i bevillning till staten. Felet ligger till stor del hos jordbrukarna, som öfverskattade de fördelar den nya väglagen skulle föra med sig. Förtjusningen öfver att andra beskattningsföremål än i mantal satt jord skulle deltaga i vägunderhållet var så stor, att man till allmänt underhåll medtog så många vägar som möjligt. I åtskilliga distrikt rent af dubblades väglängden. Man uppskattade vägunderhållet högre än det måhända egentligen var värdt, för att få bidraget från staten och andra beskattningsföremål så högt som möjligt. På så sätt har vägunderhållet äfven in natura skenbart blifvit ganska betungande. Dessutom tror jag icke att vägstyrelseinstitutionen var så synnerligen lycklig, i det nämligen att vägstyrelsen slukar ganska mycket pengar. Att underhållet af broar och trummor togos ifrån de väghållningsskyldige och uppdrogs åt vägstyrelsen, har också gjort, att kostnaden därför blifvit betydligt högre än förut.

*Åtgärder
väghållnings-
besvärets
utgörande på
landet.
(Forts.)*

Emellertid skulle jag för min del gärna vara med om en revision af väglagen i det syfte som antyddes af den siste talaren, nämligen att vägdistriktet blefve betydligt större än för närvarande är fallet. Då kunde vägtungan i väsentlig mån utjännas. Däremot kan jag icke vara med om att bota ett ondt med ett värre, hvilket jag anser skulle blifva förhållandet, om staten skulle öfvertaga det hela. Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Hägglund: Motionären har med all önskvärd tydlighet i den föreliggande motionen, liksom i det anförande han nyss här höll, påvisat, att väghållningsbesväret betungande trycker icke allenast de mindre jordbrukarne utan jordbrukarne i allmänhet. Men det är icke allenast jordbruksfastighetsägarna som känna denna börda tung — ja på många ställen alltför tung —; jämväl mindre handlande, handverkare, tjänstemän och arbetare — för att nu icke tala om industriidkare — få sin debetsedel, såsom vi nyss hörde, högst betydligt höjd genom väghållningsbesväret. Det samma är, som sagdt, också förhållandet med industriidkarne, både större och mindre; i händelse de bo utom stadens gränser, få de sina skattosedlar högst betydligt förhöjda genom vägskatten.

Såsom motionären framhöll i sitt anförande, är skatten mycket tryckande i åtskilliga delar af landet. Det finns flera väghållningsdistrikt, i all synnerhet i Norrland, Värmland m. fl. ställen, där kostnaderna för vägunderhållet uppgå till icke mindre än från 10 kronor upp till 21 kronor och däröfver per bevillningskrona. Hvad detta betyder för personer, hvilka icke äga större inkomster än att de nått och jämt kunna försörja sig och sin familj, behöfver jag icke vidare omnämna eller närmare påvisa inför denna kammare. Dock tillåter jag mig erinra därom, att det nog känns hårdare och tyngre än mången säkerligen kan ana för en person, som för sig och sin familjs underhåll har en inkomst af exempelvis 1,000 upp till 2,000 kronor, att däraf nödgas för vägskatten betala från 50, 100 upptill 400 kronor årligen.

För öfrigt hvilken rättvisa ligger däri, att om en handlande, handverkare eller tjänsteman är boende inom stadens hank och stör, så undgår han vägskatt, men om han är boende utom denna rägräns

Angående väghållningsbesvärets utgående på landet. skall han betala denna dryga börda. Alla dessa tjänstemän, handlande, handtverkare o. s. v. behöfva väl de allmänna vägarna lika mycket eller lika litet, vare sig de äro boende i staden eller utanför densamma.

(Forts.) Samma är förhållandet med en industriidkare. Har han sin verksamhet i staden, slipper han vägskatten, men om han har fabriken utanför staden eller sin verksamhet i öfrigt där förlagd, måste han bära vägunderhållningstungan. I båda fallen ehvad han är boende i staden eller på landsbygden har han lika stort behof af de allmänna vägarna.

En annan olägenhet, som vidlåder bestämmelserna i väglagen, vill jag påpeka. Det har visserligen sagts förut, men jag skall tillåta mig att betona det, och det är, att skatten är så högst olika i olika distrikt. Vi hörde nyss af en ärad talare, att skatten uppgick i somliga distrikt till 21 kronor och därutöfver per bevillningskrona, under det att i andra distrikt den utgör en obetydlighet. Ja, det finnes distrikt, där icke någon vägskatt alls uppbäres.

Orsakerna till denna ojämnhet äro mångahanda. I regel är dock orsaken den omständigheten, att beskattningsföremålen äro små och ringa och att vägarna äro långa och många, där beskattningen trycker hårdast, under det att ett alldeles motsatt förhållande är rådande där skatten är ringa eller ingen. Ej så sällan härleder sig denna ojämnhet i vägskatten af att uppskattningen af vägunderhållet i många distrikt icke skett med tillbörlig noggrannhet. Så kan till exempel uppskattningen af vägunderhållet i somliga distrikt hafva beräknats af den särskilda nämnden till 20—25, ja upp till 30 öre per meter, under det att i ett annat vägdistrikt — mängen gång i granndistriktet — vägunderhållet beräknats allenast till 5 à 6 öre per meter. Då statens bidrag uppgår till $\frac{3}{20}$ af underhållskostnaden, så få i sådant fall de vägunderhållsskyldiga åtnjuta i det ena fallet närmast full ersättning för sina besvär af vägunderhållet, under det att de i det andra fallet få en obetydlighet af hvad vägunderhållet kostar.

Orättvisan af en sådan uppskattning blir så mycket tydligare, om man besinnar, att denna oskäligen uppskattning lägges till grund för debiteringen inom väghållningsdistriktet. De, hvilka icke få utgöra sitt underhåll in natura, få efter denna oskäligen uppskattning betala och få därigenom sin skattebörda orimligt stor.

För att råda bot härför föreslår motionären, att vägunderhållet bör öfvertagas af staten.

Principiellt gillar jag hans yrkande. Förr eller senare kommer staten att öfvertaga underhållet af vägarna, men jag hyser den uppfattningen, att det kanske nog vore äfventyrligt att lägga besväret så hastigt och direkt på statskassan. Om vägunderhållet utackorderas, hvilket gifvetvis måste ske, om staten öfvertager vägunderhållet, så komma ej heller jordbrukarna, åtminstone icke de mindre, att draga någon särdeles nytta af, att vägunderhållet lägges på staten. Ty jag föreställer mig, att stora sträckor i sänder måste utackorderas, för att underhållskostnaden skall blifva något så när rimlig, och då våga icke de mindre fastighetsägarna uppträda som spekulanter. De få då,

i stället för att, såsom nu sker, in natura arbeta af denna skatt, taga af sina kontanter och betala.

*Angående
väghållnings-
besvärets
utgörande på
landet.*

(Forts.)

Emellertid kan jag icke i allt gilla utskottets betänkande. Jag kan icke säga, att det är bra, som det är. Nej, jag har den uppfattningen, att staten bör långt mer, än hvad hittills ägt rum, bidraga till att lindra väghållningstungan. Vägskatten är allt för hård och tung för de väghållningsskyldige att bära. De 150,000 kronor, som nu finnas anslagna för detta ändamål, är ett allt för ringa belopp. Det motsvarar knappast 2 procent af vägunderhållskostnaden. Detta bidrag är förty uppenbarligen allt för obetydligt för att kunna åstadkomma nödig lindring i vägtungan.

Vidare böra väghållningsdistrikten, såsom här af en ärad talare påpekats, förstoras och helst omfatta hela län eller mycket stora delar däraf. I Medelpad, det landskap som jag bäst känner till, hafva vi sex väghållningsdistrikt. I ett af dessa hafva, snart sagdt, alla bevillningskronor samlat sig, men där finnes det mycket få miltal i fråga om vägar. Det är gifvet, att skatten där måste blifva mycket liten. I de öfriga fem vägdistrikten är det däremot godt om många och långa vägar, men i fråga om bevillningskronor hafva de blifvit bra skralt välsignade. Följden är den, att där är skatten hög. Jag hyser därför den uppfattningen, att Medelpads landskap bör utgöra ett väghållningsdistrikt, hvarigenom skatten skulle högst betydligt utjämnas.

Vidare synes det mig behöfligt, att en mera jämn uppskattning af väghållningsbesväret verkställes. Och det torde kunna ske därigenom, att *fullt sakkunniga* och *fullt ojäfviga* personer utses i den särskilda nämnden, *alla* förordnade af Kungl. Maj:ts befallningshafvande och icke såsom nu till hälften utsedda af de väghållningsskyldiga själfva.

Det har framhållits såsom ett skäl för att staten icke bör öfvertaga underhållskostnaden eller i högre mån än hittills bidraga till väghållningsbesvärets lindring, att städerna måste själfva underhålla sina gator. Ja, det är visserligen sant, men vi böra dock komma i håg, att kostnaden för gatuunderhållet är i förhållande till skatteförmågan i städerna högst obetydlig, om man jämför den med kostnaden för vägunderhållet och förmågan på landsbygden att underhålla vägar.

Därjämte äga städerna flera förmåner, som landsbygden saknar. Jag tillåter mig att i det hänseendet påpeka, hur brännvinsmedlen blifvit fördelade, vidare städernas monopol på tolagsmedlen, för att icke tala om de inkomster, städerna bereda sig i och genom de s. k. donationsjordarne.

För öfrigt är det ett lifsvillkor för städerna, att det finnes många, goda och väl anlagda vägar på landsbygden. Det är nog sannolikt icke ett lika stort behof för landsborna, att det finnes goda gator i städerna. De få nog i hvarje fall knaggla sig fram, så godt de kunna, om de komma in till staden.

Härtill ber jag att få ytterligare erinra om ännu en omständighet, som bör mana städerna att mera hjälpa till med vägunderhållet än de hittills gjort. Det är nämligen det förhållandet, att då en person

Angående väghållningsbesvärets utgörande på landet. samlat en större förmögenhet på landsbygden, flyttar han i regel in till staden och låter staden få fördel af den samlade förmögenheten i form af skatt m. m., men landsbygden, ja, den får behålla utgifterna, som den samlade förmögenheten åstadkommit i form af ökad fattigvårdstunga och ökade utgifter i och för skolväsendet.

(Forts.)

Ännu en synpunkt vill jag framhålla såsom skäl för att staten bör mera, än hvad den hittills gjort, se till, att skatterna utjämnas och fördelas och icke blifva olidliga på många håll. Statistiken visar nämligen, att där skatterna äro hårdast, där är utvandringen störst. Vill man behålla våra unga män och kvinnor här i landet, så får man se till, att skatterna, såsom jag nyss nämnde, icke trycka så hårdt, att befolkningen känner sig manad att lämna landet. När skatterna i en ort blifva 20—30—40 procent af inkomsterna, så blir det icke roligt att stanna kvar i den landsändan.

I följd af hvad jag här anført, tillåter jag mig föreslå, att skattebördan i fråga om vägunderhållet lättas på det sätt, att staten, i stället för att den nu bidrager till vägunderhållet med 15 procent, ökar bidraget till 30 procent af vägunderhållskostnaden, att staten bidrager direkt mera, där vägskatten verkar svårast, och sålunda höjer det för detta ändamål hittills utgående anslaget, 150,000 kronor, högst betydligt till exempel till en miljon kronor, att väghållningsdistrikten ombildas, så att de komma att omfatta om möjligt hela län och att en mera noggrann och enhetlig uppskattning af vägbesväret vidtages.

Med anledning af hvad jag sålunda anført, får jag yrka återremiss af ärendet till utskottet för förnyad behandling.

Friherre Gyllenstierna: Då man för någon uttalar sina sympatier för innebörden af föreliggande motion, får man alltid det svaret: »ja, det tycka alla landtbrukare». Jag tror icke, att man för den uppfattningens skull behöfver tillvita landtbrukarna några egoistiska synpunkter. Det är nog så, att det är de, som hafva bästa tillfälle att se, att de nuvarande förhållandena icke äro de bästa. Man får nog vidtaga kraftigare åtgärder för att hindra kapitalets rusning till städerna och för att hindra, att vissa landsdelar blifva så betungade, att de nästan skys som pesten. Jag vill icke upptaga kammarens tid med att ingå i några detaljer af föreliggande förslag, utan inskränker mig till att yrka bifall till reservationen, eftersom det yrkandet redan förut är framställt.

Herr Berggren, Emil; Jag har här i min hand skrivelser från, snart sagdt, alla kommuner i hela det öfre Norrland. Och man må tillmäta dessa skrivelser hvilket värde som helst utgå, så de dock ett uttryck för, att väghållningstungan är synnerligen stor öfver allt. Alla de olägenheter, som äro förenade därmed, och de ojämnheter, som äro därmed förbundna, hafva förut framhållits så fullständigt och uttömmande, att jag anser mig icke vidare böra säga något därom. Jag anser mig dock icke kunna tillstyrka bifall till hvarken motionen eller reservationen, sådan den här föreligger, då det torde vara ganska svårt att låta den afsevärda väghållningstungan öfverflyttas direkt på statsverket. Men jag anser i likhet med hvad herr Petterson yttrat,

att en omläggning af väghållningstungan är alldeles nödvändig, och att en revision af väglagen snarast möjligt bör företagas.

Hvad som är mest iögonfallande beträffande väghållningsbördan är, och det vill jag ytterligare framhålla utöfver hvad här förut skett, att tyngden däraf drabbar visserligen hårdt jordbrukarna i öfre Norrland, men ojämförligt mycket hårdare de små löntagarna och handtverkarna, som sitta på landsbygden och måste utgöra dryga utskylder. Detta gör, att dessa tjänstemän och yrkesidkare allt mer och mer fly landet, allt mer och mer flytta in till städerna. Därigenom blir väghållningstungan ännu tyngre för landsbygdens kvarvarande invånare. Den är så tyngande däruppe, att det är nödvändigt att åtgärder snart vidtagas för dess minskande. Jag vill emellertid icke nu göra något yrkande i denna fråga.

*Angående
väghållnings-
besvärets
utgörande på
landet.
(Forts.)*

Herr Wijk, Ivar: Jag skulle mycket väl kunna förstå, om herrar kapitalister och löntagare på landsbygden förklarade sin anslutning till grefve Hamiltons här föreliggande motioner, men såsom landtman skall jag icke låta lura mig att gå med honom i hans uppfattning. Skulle denna motion gå igenom, är jag förvissad om, att kostnaden för vägunderhållet kommer att springa upp till dubbla den summa, som motionären beräknat åtgå till detta underhåll. När vi så få denna summa fördelad på våra debetsedlar, då tror jag, mina herrar, att vi komma att ruska på hufvudet och säga: nej, det var nog bättre så som vi hade det förr med detta onus.

Landtmannen, som har sina dragare och sitt folk, kan väl undvara dem under de jämförelsevis få dagar, då de behövas för att sköta vägunderhållet.

Det kan ju vara litet svårt att undvara dessa för dem, som hafva stora skogskörslor, men de skulle säkert komma att finna det mera obehagligt att få ökade slutsummor på sina debetsedlar.

Jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Grefve Hamilton, Raoul: Af dagens debatt har verkligen framgått, att skatten för vägunderhållet drabbar synnerligen ojämnt.

Den siste ärade talaren har nyss här framhållit, att han såsom landtman icke vill ha någon ändring i detta förhållande. Måne han icke tillhör ett distrikt, där man samlat stora kassor och sedan icke vet, hvar man skall göra af dem? Det är nog, mina herrar, ett sådant distrikt, där vägskatten icke är någon alls!

Men bakom alla dessa luntor med underskrifter, som jag har framför mig här, stå täta led af landtmän, och detta visar, att åtminstone i andra distrikt förhållandena äro af annan art, än dem han beskref.

En aktad utskottsledamot framställde till mig den frågan, om jag trodde, att kostnaden för vägunderhållet kommer att begränsas till åtta miljoner kronor. Jag tror det kanske för de nuvarande vägarna och med den lagstiftning vi för närvarande äga, för så vidt denna lagstiftning följes. Några nya vägar få i närvarande stund icke insynas utan tillstånd af Kungl. Maj:ts befallningshafvande. Nya vägar anläggas icke heller, utan att Riksdagen därtill lämnar medel. Om

*Angående väghållnings-
besvärets
utgörande på
landet.* vägunderhållskostnaden kommer att stiga, är detta beroende på att det icke finnes tillräcklig motståndskraft hos vederbörande.

Det kan ju vara möjligt, att kostnaden för vägunderhållet kommer att stiga, men det är den nödvändiga utvecklingen af landsvägsnätet, som då kommer att höja kostnaden. Och, mina herrar, ett utveckladt landsvägsnät medför ökad utveckling äfven i många andra hänseenden. Gagnar det landet, skola vi icke rygga tillbaka för utgiften härför.

Den aktade utskottsledamoten har också på tal om de adresser, som här ligga framför mig, och de beslut, som äro fattade af ett 50- eller 60-tal kommuner och menigheter, yttrat, att det icke är besynnerligt, att dessa beslut och adresser kunnat framkomma. Ja, jag erkänner, att det icke är så besynnerligt, att kommuner, som hafva tjuguen gånger bevillningskronan i vägunderhåll och dessutom tio gånger bevillningskronan för öfriga kommunala utgifter, känna vägs-kattén särskildt tryckande och vilja ha lindring däri? Men jag hemställer till honom: böra de klandras för att de framhållit den svåra belägenhet, i hvilken de befinna sig? Bör man icke snarare rikta sitt klander mot dem, som fastän de hafva ringa eller ingen vägs-katt likväl vilja undandraga sig denna sextioöring per bevillningskrona, hvarmed deras utgifter genom ett bifall till min motion skulle ökas?

Jag har, herr talman, yrkat bifall till en skrifvelse till Kungl. Maj:t om utredning i denna fråga. Den aktade utskottsledamoten sade, att en landtman till honom yttrat, att min motion var en farlig motion. Den utredning, som blir följden, därest Riksdagen vill bifalla mitt yrkande — om det nu kommer att äga rum — torde nog visa, att motionen icke är så farlig; och en lösning af frågan i den riktning jag tänkt mig skall säkerligen bidraga till uppblomstring i många trakter, som nu ligga fullständigt nedtryckta af sina skatter.

Herr Juhlin-Dannfelt: Äfven jag har från de bygder, för hvilka jag är representant i denna kammare, mottagit åtskilliga skrivelser, hvilka upplyst mig om missförhållanden, som visserligen icke voro mig obekanta, men som tyckas vara ännu mera skriande, än jag tänkt mig dem. För mig står det klart, att man måste vidtaga kraftiga åtgärder för att i detta hänseende hjälpa särskildt de sämst ställda delarna af Norrland.

Jag har ansett det vara min skyldighet gentemot de personer och korporationer i Västerbottens län hvilka till mig ställt skrivelser i denna fråga, att i afseende på densamma ange min ståndpunkt.

Jag kan icke gå med på ett bifalla grefve Hamiltons förevarande motioner. Skälen därför behöfver jag icke här angifva, de äro de samma som framlagts af utskottet i dess betänkande. Men af hvad som anförts i saken följer med nödvändighet, att något måste göras för att på vissa håll lätta bördorna af väghållningstungan, och bör detta enligt min mening ske i den riktning, som af åtskilliga representanter här antydts. Så måste en allvarlig revision af väglagen företagas, och understöd af statsmedel till af väghållningen särskildt betungade distrikt lämnas i större utsträckning, än hittills varit fallet.

Jag har emellertid intet yrkande att göra.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på nu föredragna utlåtande vore framställda följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Wiklund vid utlåtandet afgifna reservation; och 3:o) att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

*Angående
vårdhållnings-
besvärrets
utgörande på
landet.
(Forts.)*

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Grefve *Hamilton, Raoul*, begärde votering, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det under 2:o) här ofvan upptagna yrkandet, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad sammansatta stats- och lagutskottet hemställt i utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den af herr Wiklund vid utlåtandet afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 31.

Herr statsrådet *Swartz* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande gränstrafiken mellan Sverige och Norge;

2:o) angående pension åt registratorn i patent- och registreringsverket Wilhelm Swalins änka Dorotea Maria Swalin, född Follin;

3:o) angående beredande af statspensioner åt vissa bland framlidne Hans Maj:t Konung Oscar II:s tjänare; och

4:o) angående uppförande af ny bostad åt landshöfdingen i Blekinge län m. m.

Vid ånyo skedd föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets den 10 och 11 innevarande april bordlagda utlåtande, n:o 10, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Angående
vissa ändringar
i gällande
väglag.*

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och lagutskottets den 10 och 11 innevarande månad bordlagda utlåtande, n:o 11, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 35 och 80 §§ i gällande väglag samt en med föranledande af propositionen väckt motion.

Genom proposition, n:o 91, af den 6 mars 1908 hade Kungl. Maj:t, under återopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till lag om ändrad lydelse af 35 och 80 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Ifrågarvarande lagförslag hade följande lydelse:

»Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 35 och 80 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Härigenom förordnas, att 35 och 80 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet skola erhålla följande ändrade lydelse:

35 §.

Årligen skall vägsyn hållas af länsman med biträde af två nämndemän. Sådan syn bör förrättas tidigt på våren eller sent på hösten å tid, som antingen redan är eller, med afseende på skiljaktiga förhållanden, varder, efter landstingets hörande, af Konungens befallningshafvande bestämd för hela länet eller delar däraf.

Kungörelse om vägsyn skall minst åtta dagar före syneförrättningen och, där så ske kan, å två på hvarandra följande söndagar offentliggöras, och bör därvid bestämmas ej mindre dagen och timmen, då den på hvarje ställe tager sin början, än äfven huru stor del af vägen hvarje dag kommer att besiktigas.

Öfver syneförrättningen föres protokoll, hvari antecknas för hvarje väglott befunna brister i väghållningen med angifvande af det sätt för deras afhjälpan, som synemännen finna lämpligast.

Underrättelse om nämnda brister och de föreslagna åtgärderna för deras afhjälpanne meddelas de väghållningsskyldige genom kungörelse, som skall uppläsas sist å andra söndagen efter syneförrättningens slut eller, om gudstjänst då ej hålles, å först infallande med gudstjänst förenad söndag samt därefter vara tillgänglig å det ställe inom socknen, som för sådant ändamål af kommunalstämma utses; skolande länsmanen därjämte inom samma tid tillställa vägstyrelsen utdrag af kungörelsen, i hvad den rör vid synen befunna brister i det väghållning, som åligger vägkassan. I kungörelsen utsättes viss dag, ej tidigare än åtta dagar från kungörelsens uppläsande, då efterbesiktning för utrednande, huruvida de anmärkta bristerna blifvit botade, skall, på sätt nedan sägs, hållas. Kungörelsen skall tillika innehålla föreläggande för vederbörande väghållare eller vägfogde att till nämnda dag hafva bristerna botade, vid äfventyr, om sådant underlåtes, af böter enligt 77 § samt påföljd därjämte att bristerna emot lega afhjälpas.

*Angående
vissa ändringar
i gällande
väglag.
(Forts.)*

Efterbesiktningen förrättas af länsmanen med samma antal nämndemän som förut sagts. Öfver besiktningen föres protokoll, hvori antecknas för hvarje väglott kvarstående brister i väghållningen och det penningbelopp, hvartill kostnaden för deras afhjälpanne uppskattas.

Kan ej för kostnad, som sålunda beräknats, lega af länsmanen under hand åstadkommas, varde arbetet utbjudet på offentlig auktion, som hålles af länsmanen och kungöres i sockenkyrkan minst fyra dagar förut. Göres då ej anbud, som af länsmanen pröfvas antagligt, äge han på annat lämpligt sätt besörja om arbetets utförande.

Stanna vid vägsyn eller efterbesiktning förrättningsmännen i olika meningar, gälle hvad de flesta säga. Har hvar sin särskilda mening gälle länsmanens.

Nämndeman, som biträder vid vägsyn eller efterbesiktning, skall, för förrättningen åtnjuta ersättning enligt gällande resereglemente, dock att dagtraktamente ej må beräknas. Den sålunda utgående ersättningen bestrides till hälften ur vägkassan och till andra hälften af statsmedel.

Tillfälliga emellan de årliga vägsynerna uppkomna brister skola, där saken sådant uppskof tåla kan, väghållare eller vägfogde anmanas att inom viss kort tid afhjälpa, vid äfventyr som ofvan är nämnt. Försittes den tid, eller är bristen af beskaffenhet, att dröjsmål med dess afhjälpanne kan medföra våda för vägförande, låte länsmanen ofördröjligen på lämpligt sätt bota skadan.

Kostnad för väglagning, som enligt denna paragraf genom länsmanens föranstaltande utföres, äge han hos vederbörande väghållare eller vägfogde omedelbart uttaga; dock, hvad angår botande af tillfälliga brister, ej till större belopp än kronofogden, efter granskning af kostnadsräkningen, godkänner.

80 §.

Den, som med vägstämmas beslut ej nöjes, äge däröfver anföra besvär hos Konungens befallningshafvande inom tid, som nedan sägs; och varde den tid räknad från det sådant tillkännagifvande att

Angående
vissa ändrin-
gar i gällande
väglag.
(Forts.)

stämma hållits, hvarom i 52 § förmäles, blifvit i väghållningsdistriktets kyrkor uppläst.

I enahanda ordning och inom nedan angifna tid må klagan föras öfver vägdelening och särskilda nämndens uppskattning; skolande besvärstiden räknas, där fråga är om vägdelening enligt 45 §, från det klaganden erhållit sådan underrättelse, hvarom i samma paragraf stadgas, samt, där besvären afse annan vägdelening eller särskilda nämndens uppskattning, i förra fallet från det kongörelsen om vägdelenings afslutande och i senare fallet från den i 51 § omnämnda länskungörelse blifvit i distriktets kyrkor uppläst.

I alla ofvannämnda fall skola besvären, vid talans förlust, ingifvas, i mål från Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län inom fyrtiofem dagar och i mål från öfriga orter inom riket inom trettio dagar, dock att menighet, som klagar, äger åtnjuta femton dagars längre besvärstid.

Finner för pröfning af besvär öfver vägdelening Konungens befallningshafvande nödigt låta anställa syn; äge Konungens befallningshafvande förordna ojäfvig landtmätare eller annan lämplig person att med biträde af två tillkallade jämväl ojäfviga gode män sådan syn hålla. Kostnaden för förrättningen skall förskjutas af vägkassan, men stannar på den, som vid sakens slut därtill skyldig pröfvas.

Väghållare, som är missnöjd med åläggande vid vägsyn eller med beslut vid efterbesiktning, hvarigenom han förklarats icke hafva ställt sig till efterrettelse honom meddeladt föreläggande att bota brist, äge däröfver föra klagan hos Konungens befallningshafvande, i förra fallet inom femton dagar från den dag, underrättelse om åläggandet blifvit, på sätt i 35 § sägs, i socknens kyrka uppläst, och i senare fallet inom samma tid från den dag, då efterbesiktningen förrättats. Ej må klagan, hvarom nyss är sagdt, verka uppehåll med verkställigheten af åläggande vid vägsyn eller hindra uttagande af kostnad för väglagning i den ordning, hvarom i 35 § sista stycket förmäles, med mindre Konungens befallningshafvande annorlunda förordnar.

Har beslut vid vägsyn eller efterbesiktning fattats i strid mot länsmannens mening, äger denne underställa detsamma Konungens befallningshafvandes pröfning.

Öfver Konungens befallningshafvandes beslut i fråga, som i denna lag förmäles, må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1909.»

I sammanhang med ifrågavarande proposition hade utskottet till behandling förehåft en af herr *Nils Larsson* i Klagstorp m. fl. inom Andra Kammaren i anledning af propositionen väckt motion, n:o 266, hvari föreslagits,

att Riksdagen ville besluta, att 35 och 80 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet skola erhålla följande förändrade lydelse, att träda i kraft den 1 januari 1909:

*Ängående
vissa ändrin-
gar i gällande
väglag.
(Forts.)*

35 §.

Ärligen skall vägsyn hållas — — — eller delar däraf.

Kungörelse om vägsyn — — — kommer att besiktigas.

Öfver syneförrättningen föres protokoll, hvori antecknas för hvarje vägloft befunna brister i vägunderhållet med angifvande af det sätt för deras afhjälpande, som synemännen finna lämpligast, och det penningbelopp, hvartill kostnaden för deras afhjälpande uppskattas.

Stanna synemännen i olika meningar, gälle hvad de flesta säga. Har hvar sin särskilda mening, gälle länsmannens.

Underrättelse om — — — (lika med Kungl. Maj:ts) — — — emot lega afhjälpas.

Efterbesiktningen förrättas af länsmannen. Öfver besiktningen föres protokoll, hvori, med ledning af protokollet från första synen, antecknas för hvarje vägloft kvarstående brister i vägunderhållet och det penningbelopp, hvartill kostnaden för deras afhjälpande uppskattas.

Kan ej för kostnad — — — (lika med Kungl. Maj:ts) — — — arbetets utförande.

Nämndeman, som biträder vid vägsyn, skall för förrättningen åtnjuta ersättning enligt gällande resereglemente, dock att dagtraktamente ej må beräknas. Den sålunda utgående ersättningen bestrides af statsmedel.

Tillfälliga emellan — — — (lika med Kungl. Maj:ts) — — — bota skadan.

Kostnad för väglagning — — — (lika med Kungl. Maj:ts) — — — godkännes.

80 §.

Den, som med — — — (lika med Kungl. Maj:ts) — — — kyrkor uppläst.

I enahanda — — — (lika med Kungl. Maj:ts) — — — kyrkor uppläst.

I alla — — — (lika med Kungl. Maj:ts) — — — besvärstid.

Finner för pröfning — — — (lika med Kungl. Maj:ts) — — — skyldig pröfvas.

Väghållare, — — — (lika med Kungl. Maj:ts) — — — annorlunda förordnar.

Har beslut vid vägsyn fattats i strid mot länsmannens mening, äger denne underställa detsamma Konungens befallningshafvandes pröfning.

Öfver Konungens — — — (lika med Kungl. Maj:ts) — — — är stadgad.»

Utskottet hade på anförda grunder hemställt, att Riksdagen måtte, i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition samt herr N. Larssons i Klagstorp förevarande motion, för sin del antaga följande

*Angående
vissa ändrin-
gar i gällande
väglag.*
(Forts.)

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 35 § i lagen den 23 oktober 1891 angående
väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Härigenom förordnas, att 35 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet skall erhålla följande ändrade lydelse:

35 §.

Årligen skall vägsyn hållas af länsman med biträde af två nämndemän. Sådan syn bör förrättas tidigt på våren eller sent på hösten å tid, som antingen redan är eller, med afseende på skiljaktiga förhållanden, varder efter landstingets hörande, af Konungens befallningshafvande bestämd för hela länet eller delar däraf.

Kungörelse om vägsyn skall minst åtta dagar före syneförrättningen och, där så ske kan, å två på hvarandra följande söndagar offentliggöras, och bör därvid bestämmas ej mindre dagen och timmen, då den på hvarje ställe tager sin början, än äfven huru stor del af vägen hvarje dag kommer att besiktigas.

Öfver syneförrättningen föres protokoll, hvari antecknas för hvarje väglott befunna brister i vägunderhållet med angifvande af det sätt för deras afhjälpande, som synemännen finna lämpligast, och det penningbelopp, hvartill kostnaden för bristernas afhjälpande uppskattas.

Stanna synemännen i olika meningar, gälle hvad de flesta säga. Har hvar sin särskilda mening, gälle länsmannens.

Underrättelse om nämnda brister och de föreslagna åtgärderna för deras afhjälpande meddelas de väghållningsskyldiga genom kungörelse, som skall uppläsas sist å andra söndagen efter syneförrättningens slut eller, om gudstjänst då ej hålles, å först infallande med gudstjänst förenad söndag samt därefter vara tillgänglig å det ställe inom socknen, som för sådant ändamål af kommunalstämma utses; skolande länsmannen därjämte inom samma tid tillställa vägstyrelsen utdrag af kungörelsen, i hvad den rör vid synen befunna brister i det vägunderhåll, som åligger vägkassan. Kungörelsen skall tillika innehålla föreläggande för vederbörande väghållare eller vägfogde att inom viss af synemännen föreskrifven lämplig tid, ej kortare än åtta dagar, hafva bristerna botade, vid äfventyr, om sådant underlåtes, af böter enligt 77 § samt påföljd därjämte att bristerna emot lega afhjälpas.

Kan ej lega af länsmannen under hand åstadkommas för kostnad, ej öfverstigande hvad vid synen för bristernas botande beräknats, varde arbetet utbudet på offentlig auktion, som hålles af länsmannen och kungöres i sockenkyrkan minst fyra dagar förut. Göres då ej anbud,

som af länsmannen pröfvas antagligt, äge han på annat lämpligt sätt besörja om arbetets utförande.

Nämndeman, som biträder vid vägsyn, skall för förrättningen åtnjuta ersättning enligt gällande resereglemente, dock att dagtraktamente ej må beräknas. Den sålunda utgående ersättningen bestrides till hälften ur vägkassan och till andra hälften af statsmedel.

Tillfälliga emellan de årliga vägsynerna uppkomma brister skall, där saken sådant uppskof tåla kan, väghållare eller vägfogde anmanas att inom viss kort tid afhjälpa, vid äfventyr som nyss är nämndt. Försittes den tid eller är bristen af beskaffenhet, att dröjsmål med dess afhjälpande kan medföra våda för vägförande, låte länsmannen ofördröjligen på lämpligt sätt bota skadan.

Kostnad för väglagning, som enligt denna paragraf genom länsmannens föranstaltande utföres, äge han hos vederbörande väghållare eller vägfogde omedelbart uttaga; dock, hvad angår botande af tillfälliga brister, ej till större belopp än kronofogden, efter granskning af kostnadsräkningen, godkänner.

Angående
vissa ändringar
i gällande
väglag.
(Forts.)

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1909.

Reservation hade anförts af herr *Paulson*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte, i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition samt herr N. Larssons i Klagstorp förevarande motion, för sin del antaga följande

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 35 och 80 §§ i lagen den 23 oktober 1891
angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Härigenom förordnas, att 35 och 80 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet skola erhålla följande ändrade lydelse:

35 §.

Ärligen skall vägsyn hållas af länsman med biträde af två nämndemän. Sådan syn bör förrättas tidigt på våren eller sent på hösten å tid, som antingen redan är eller, med afseende på skiljaktiga förhållanden, varder, efter landstingets hörande, af Konungens befallningshafvande bestämd för hela länet eller delar däraf.

På vägstämman ankommer att besluta, att till utrönande af huruvida vid vägsynen befunna brister blifvit afhjälpta, formlig efterbesiktning skall äga rum. Sådan besiktning förrättas af länsmannen med samma antal nämndemän som förut sagts.

Angående
vissa ändrin-
gar i gällande
väglag.
(Forts.)

Kungörelse om vägsyn skall minst åtta dagar före syneförrättningen och, där så ske kan, å två på hvarandra följande söndagar offentliggöras, och bör därvid bestämmas ej mindre dagen och timmen, då den på hvarje ställe tager sin början, än äfven huru stor del af vägen hvarje dag kommer att besiktigas.

Vid vägsyn föres protokoll, hvori antecknas för hvarje vägloft befunna brister i vägunderhållet med angifvande af det sätt för deras afhjälpande, som synemännen finna lämpligast, och det penningbelopp, hvartill kostnaden för bristernas afhjälpande uppskattas; dock att, där formlig efterbesiktning skall äga rum, protokollet vid vägsynen allenast skall innehålla anteckning om bristerna och om lämpligaste sättet för deras afhjälpande.

Underrättelse om de vid vägsynen befunna bristerna och de föreslagna åtgärderna för deras afhjälpande meddelas de väghållningsskyldiga genom kungörelse, som skall uppläsas sist å andra söndagen efter syneförrättningens slut eller, om gudstjänst då ej hålles, å först infallande med gudstjänst förenad söndag samt därefter vara tillgänglig å det ställe inom socknen, som för sådant ändamål af kommunalstämma utses; skolande länsmanen därjämte inom samma tid tillställa vägstyrelsen utdrag af kungörelsen, i hvad den rör vid synen befunna brister i det vägunderhåll, som åligger väggkassan. I kungörelsen utsättes viss dag, ej tidigare än åtta dagar från kungörelsens uppläsande, då det åligger väghållare eller vägfogde att hafva bristerna botade, vid äfventyr, om sådant underlåtes, af böter enligt 77 § samt påföljd därjämte att bristerna emot lega afhjälpas.

Skall formlig efterbesiktning äga rum, intages i kungörelsen föreläggande för väghållare eller vägfogde att till dagen för denna förrättning hafva bristerna botade vid äfventyr, som nyss är sagdt.

Vid formlig efterbesiktning föres protokoll, hvori antecknas för hvarje vägloft kvarstående brister i vägunderhållet och det penningbelopp, hvartill kostnaden för deras afhjälpande uppskattas.

Kan ej för kostnad, som vid vägsyn eller formlig efterbesiktning beräknats, lega af länsmanen under hand åstadkommas, varde arbetet utbjudet på offentlig auktion, som hålles af länsmanen och kungöres i sockenkyrkan minst fyra dagar förut. Göres då ej anbud, som af länsmanen pröfvas antagligt, äge han på annat lämpligt sätt besörja om arbetets utförande.

Stanna vid vägsyn eller formlig efterbesiktning förrättningsmännen i olika meningar, gälle hvad de flesta säga. Har hvar sin särskilda mening, gälle länsmannens.

Nämndeman, som biträder vid vägsyn eller formlig efterbesiktning, skall för förrättningen åtnjuta ersättning enligt gällande resereglemente, dock att dagtraktamente ej må beräknas. Den sålunda utgående ersättningen bestrides till hälften ur väggkassan och till andra hälften af statsmedel.

Tillfälliga emellan de årliga vägsynerna uppkomna brister skola, där saken sådant uppskof tåla kan, väghållare eller vägfogde anmanas att inom viss kort tid afhjälpa vid äfventyr som ofvan är nämndt. För sittes den tid, eller är bristen af beskaffenhet, att dröjsmål med

dess afhjälpande kan medföra våda för vägförande, låte länsmannen ofördröjligen på lämpligt sätt bota skadan.

Kostnad för väglagning, som enligt denna paragraf genom länsmannens föranstaltande utföres, äge han hos vederbörande väghållare eller vägfogde omedelbart uttaga; dock hvad angår botande af tillfälliga brister, ej till större belopp än kronofogden, efter granskning af kostnadsräkningen, godkänner.

*Angående
vissa ändringar
i gällande
väglag.
(Forts.)*

80 §.

Den, som med vägstämmas beslut ej nöjes, äge däröfver anföras besvär hos Konungens befallningshafvande inom tid, som nedan sägs; och varde den tid räknad från det sådant tillkännagifvande att stämman hållits, hvarom i 52 § förmäles, blifvit i väghållningsdistriktets kyrkor uppläst.

I enahanda ordning och inom nedan angifna tid må klagan föras öfver vägdelen och särskilda nämndens uppskattning; skolande besvärstiden räknas, där fråga är om vägdelen enligt 45 §, från det klaganden erhållit sådan underrättelse, hvarom i samma paragraf stadgas, samt, där besvären afse annan vägdelen eller särskilda nämndens uppskattning, i förra fallet från det kungörelsen om vägdelen afslutande och i senare fallet från det den i 51 § omförmälda länskungörelse blifvit i distriktets kyrkor uppläst.

I alla ofvannämnda fall skola besvären, vid talans förlust, ingifvas, i mål från Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län inom fyrtiofem dagar och i mål från öfriga orter inom riket inom trettio dagar, dock att menighet, som klagar, äger åtnjuta femton dagars längre besvärstid.

Finner för pröfning af besvär öfver vägdelen Konungens befallningshafvande nödigt låta anställa syn; äge Konungens befallningshafvande förordna ojäfvig landtmätare eller annan lämplig person att med biträde af två tillkallade jämväl ojäfviga gode män sådan syn hålla. Kostnaden för förrättningen skall förskjutas af vägkassan, men stannar på den, som vid sakens slut därtill skyldig prövas.

Väghållare, som är missnöjd med åläggande vid vägsyn eller med beslut vid formlig efterbesiktning, hvarigenom han förklarats icke hafva ställt sig till efterrättelse honom meddeladt föreläggande att bota brist, äge däröfver föra klagan hos Konungens befallningshafvande, i förra fallet inom femton dagar från den dag, underrättelse om åläggandet blifvit, på sätt i 35 § sägs, i socknens kyrka uppläst, och i senare fallet inom samma tid från den dag, då efterbesiktningen förrättats. Ej må klagan, hvarom nyss är sagdt, verka uppehåll med verkställigheten af åläggande vid vägsyn eller hindra uttagande af kostnad för väglagning i den ordning, hvarom i 35 § sista stycket förmäles, med mindre Konungens befallningshafvande annorlunda förordnar.

Har beslut vid vägsyn eller formlig efterbesiktning fattats i strid mot länsmannens mening, äger denne underställa detsamma Konungens befallningshafvandes pröfning.

Öfver Konungens befallningshafvandes beslut i fråga, som i denna

Angående lag omförmåles, må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål
vissa ändrin- i allmänhet är stadgad.
gar i gällande
väglag.
 (Forts.)

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1909.

Herr Paulson: Då jag inom utskottet ej helt kunnat biträda hvarken Kungl. Maj:ts proposition eller utskottets förslag vill jag här ange skälen för min reservation.

Det väsentliga i den kungl. propositionen är införande i väglagen af bestämmelsen om ersättning åt nämndemän för deras biträde vid vägsyner. Äligger att biträda vid vägsyner är ett kommunalt uppdrag, men — äfven om man har den uppfattningen, att det såsom förtroendeuppdrag bör vara oaflönad — synes dock, sedan vägsynerna nu blifvit så betungande, goda skäl föreligga att biträda den kungl. propositionen i denna del. Jag har också biträdt utskottets förslag härutinnan likasom äfven däri, att ena hälften af ersättningen åt nämndemännen skall bestridas af statsverket och den andra hälften utgå ur vägkassan. Däremot har jag icke kunnat biträda utskottets förslag om borttagande af den i den kungl. propositionen föreslagna efterbesiktningen. Inom utskottet har man framhållit, att i stora delar af vårt land någon efterbesiktning af vägarna icke förekommer. På vissa orter anses detta icke vara nödvändigt, och man kunde därför, förmenar utskottet, inbespara kostnaden för denna efterbesiktning genom att helt kategoriskt utesluta den. Jag har mig däremot bekant, att i andra delar af vårt land efterbesiktning i regel, om inte alltid, hålles med biträde af nämndemän, och att man där rent af lägger hufvudvikten på efterbesiktningen. Därför har jag ansett, att ett sådant förfarande borde kunna bibehållas inom de distrikt, där man anser biträde af nämndemän vara nödvändigt för efterbesiktningen. Sålunda har jag i min reservation föreslagit, att efterbesiktning med biträde af nämndemän ej skulle bli obligatorisk, men att det skulle ankomma på vägstämman att härom besluta. En garanti för att efterbesiktning ej komme att användas i de fall, då behof däraf icke föreligger, torde förefinnas däri att vägdistriktet får betala hälften af kostnaden för förrättningen.

Efterbesiktning är icke omnämnd i nuvarande väglag, och det har därför härvidlag olika förfarits i olika vägdistrikt. På somliga ställen har den sålunda förrättats af länsmannen med biträde af nämndemännen, på andra ställen har den utförts genom länsmannen ensam, på åter andra genom fjärdingsmannen, och i somliga fall torde ingen efterbesiktning alls ha ifrågakommit. Nu säger utskottet, att ett sådant olikartadt förfarande hittills ej medfört några olägenheter. Utskottet håller sannolikt före, att det skall gå hädanefter som hittills, att när man anser sig behöfva biträde af nämndemän vid eftersyn, får man det liksom förut äfven för framtiden. Så tror icke jag för min del, och jag hemställer till kammaren, huruvida det kan anses troligt att, sedan i väglagen intagits en bestämmelse om att nämndemännen vid vägsyn erhålla ersättning, det skulle vara möjligt att påräkna deras bi-

träde vid en efterbesiktning, som icke finnes omnämnd i väglagen, och för hvilken ingen ersättning kommer att utgå.

Nu gör man den frågan: hvilka olägenheter skulle det medföra, att icke någon efterbesiktning komme till stånd? Utskottet har sjelft gifvit ett svar på den frågan, då utskottet säger, att utskottet icke kan biträda den väckta motionen beträffande efterbesiktningen, emedan »efterbesiktningen enligt dess förslag knappast under alla omständigheter skulle blifva effektiv». Ja, däri är jag ense med utskottet, men då hade också utskottet bort tillstyrka efterbesiktning antingen på sätt Kungl. Maj:t föreslagit eller på sätt, hvarom jag i min reservation hemställt, emedan den efterbesiktning, som motionären föreslagit är alldeles densamma som komme till stånd enligt utskottets förslag.

Det är också en annan sak, som man bör lägga märke till. Om det vid en efterbesiktning konstateras brister, kan länsmanen, för det fall att han ensam förrättat besiktningen, när han sedan skall åstadkomma lega — äfven om dessa brister skulle vara mycket ringa — enligt mitt förmenande icke åstadkomma legan endast för de kvarstående bristerna utan för hela det kvantum väglagningsmateriel, den egentliga vägsynen åsatt.

Det är på dessa skäl, som jag icke kunnat biträda utskottets förslag. Då jag däremot anser, att den reservation, jag afgifvit, lämnar beträffande efterbesiktning tillfälle att afpassa denna efter hvarje orts kraf, anhåller jag, herr talman, om afslag på utskottets hemställan och om bifall till den af mig vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr af Ekenstam: Såsom herrarne af utskottets betänkande behagade finna, synes inom utskottet fullkomlig enighet hafva rådt i den gamla tvistefrågan, huruvida nämndemän vid vägsyner skola få ersättning eller icke. Det var icke heller mot detta som den siste ärade talaren vände sig. Hvad han åsyftade, var däremot att framhålla, att utskottet icke fullkomligt beaktat de svårigheter, hvarmed man på olika håll arbetar, då det gäller de af utskottet nu till borttagande föreslagna men där genom en långvarig praxis införda efterbesiktningarna.

Gentemot utskottets förslag har nu den förre talaren i sin reservation framkommit med förslaget, att efterbesiktningen visserligen ej skulle blifva obligatorisk, men att den under vissa villkor och former skulle kunna lagfästas, det vill väl i allmänhet säga, att den kan såsom lagstadgad form kvarhållas i en del distrikt, där den förut funnits.

Att utskottet emellertid funnit sig icke kunna gå med på reservantens förslag, beror på den omständigheten, att de kostnader, som komma att förorsakas af nämndemännens rätt att erhålla ersättning för medverkan vid vägsyn, i alla händelser blifva så afsevärda, att efter utskottets mening det finnes anledning att icke ytterligare anlita statens medel för en besiktning, hvars nödvändighet icke är allmänligen insedd. Just den omständigheten, att de landsorter, där efterbesiktning nu icke tillgår på det sätt, som den siste ärade talaren anförde, äro ganska många, gör, att utskottet kunnat med fullt fog anse, att krafvet på lagfästandet af efterbesiktning icke kan vara så stort och så allmänt känt som han ville göra gällande. Naturligtvis

*Angående
vissa ändringar i gällande
väglag.
(Forts.)*

Angående
vissa ändrin-
gar i gällande
väglag.
(Forts.)

finns det för just dessa distrikt, där efterbesiktningen vunnit häfd, den rätten fortfarande kvar att, såsom det hittills skett, låta nämndemännen följa med vid efterbesiktningen, och då är det naturligt, att, om vägdistriktet så önska och besluta, man har rättighet att lämna dem ersättning ur vägkassan. På grund af dessa förhållanden har utskottets majoritet ansett sig icke kunna följa den väg reservanten antydt, utan den har trott, att, såsom förhållandena nu gestaltat sig, det vore lyckligast att stanna vid det steg, som utskottet föreslagit, och således icke införa den nya ekonomiska tunga, som skulle blifva en följd däraf, att nämndemännen hade rätt att jämväl för efterbesiktningen erhålla en del af kostnaden från statsverket.

Af dessa skäl ber jag, herr grefve och talman, att få yrka bifall till det af utskottet framlagda förslaget.

Herr Berg, Lars: Då meningsskiljaktigheten i afseende på lagfästade af efterbesiktningen eller att låta den fortfarande vara frivillig är af väsentligen teknisk natur, anser jag mig skyldig att beröra den en smula från den synpunkten.

Utskottet säger såsom skäl för sitt afstyrkande, att hittills har icke någon olägenhet försports af det nuvarande, icke lagstadgade tillståndet. Faktum är emellertid, att stora olägenheter därigenom uppkomma, hvilket torde vara tydligt för hvar och en som närmare iakttagit vägunderhållet. Det är nämligen så, i synnerhet i våra tider, att öfverallt, där fråga är om storartad kapitalanvändning för allmänna ändamål, man med fog ropar på ökad kontroll i både sakkunskap och auktoritet. Och detta är säkerligen äfven här i fråga om vägunderhållet än mera nödigt, då det gäller arbete i mark och skog, och viktigare än i afseende på andra allmänna arbeten, att man ordnar en verksam kontroll så vidt möjligt är. Den blir nog i alla fall ganska ofullständig. Från teknisk synpunkt kan man därför säga, att man skulle anse det mindre förvånande, om sammansatta utskottet hade tillstyrkt afskaffandet af vägsynen än af efterbesiktningen, ty den förra har icke med kontrollen af själfva arbetet direkt att göra. Den konstaterar endast, att och hvarest uteblifvet arbete föreligger, då däremot efterbesiktningen just konstaterar, att arbetet blifvit väl eller illa — eller icke alls utfördt. Således, från praktisk synpunkt är det både värdefullt och nödvändigt att det ses efter, hvart de 8 å 10 miljoner, som vägunderhållet kostar, taga vägen — om arbetet blir riktigt och ordentligt utfördt. Jag tror, att de, som i likhet med mig hafva sysslat med sådant här arbete och rest på landsvägarna, icke skola kunna påstå, att icke olägenheter hafva förekommit. Om utskottets ledamöter endast kände till en ringa del af det klander och den klagan, den opposition och misstro, som råder rörande de nuvarande förhållandena, skulle det hafva kommit till ett motsatt resultat, och det är helt naturligt. Förrättningen utföres af en länsman, och herrarna vilja väl icke påstå, att länsmännen äro teknici i vägbyggnad, utan de behöfva väl styrka sin auktoritet genom understöd af ett par kloka nämndemän, som från barndomen sysslat med vägunderhållsarbete. Detta gör, att de vägunderhållsskyldige, som i god tro ofta nog hafva lagat sina vägbitar så godt de förstått, opponera sig mot vägsynens

dom och anse, att godtycke och ensidighet vidlåda besiktningsmännens påbud, och de vilja därför icke rätta sig därefter. Det hade varit önskligt, att utskottet i påsk fått resa och besiktiga vägar under dåligt före i källossningen. Jag är öfvertygad om att utskottet hade kommit tillbaka helt uppskakade i sitt innersta öfver det stora misstag det begått, då det här afstyrkt just det, som utgör något af värde i Kungl. Maj:ts proposition. Men det har varit nu som alltid med afseende på vägarna. Man har fastnat vid penningfrågan och tvistat om hvilken som skall bära den eller, såsom nyss i en dess bättre afslagen motion, endast försökt att kasta den på andra. Ja, det har alltid bara varit fråga om att kasta vägbördan på andra, men de stora utarbetade förslagen, huru vägväsendet på samma gång billigare och tekniskt riktigare skulle kunna ordnas och vägarnas beskaffenhet inom hela landet förbättras, det har man slagit ihjäl här i Riksdagen. Alla de förslag, som här framställdes i dag om vägbördans utjämning, och som af många kloka män framburits, hafva för trettio år sedan lagts fram i Riksdagen. Jag var ledamot i 1880 års vägkommitté och deltog i behandlingen af alla dessa saker särskildt om vägdistriktens utsträckning att omfatta hela länet. Det är således endast i full öfverensstämmelse med hvad Riksdagen gjort förut att afslå det, som är bäst och det som är tekniskt klokt, om Riksdagen nu biträder utskottets förslag. Jag hoppas emellertid, att kammaren skall följa Kungl. Maj:t — följa *med Konungen för fäderneslandet*. Då är jag öfvertygad, att det blir till någon nytta för det allmänna.

*Angående
vissa ändringar
i gällande
väglag.
(Forts.)*

Herr Odelberg, Theodor: Jag är i viss mån af alldeles motsatt åsikt mot den siste ärade talaren. Jag anser nämligen, att endast den första vägsynen är af någon betydelse, och att efterbesiktningen är af föga vikt, åtminstone för Norrland och de mellersta delarna af Sverige. Måhända att för Skåne efterbesiktningen kan vara af någon betydelse.

Vid den första vägbesiktningen på hösten eller på våren skall länsmanen åtföljas af två nämndemän, hvilka skola uppskatta de brister, som finnas på vägen. Nu äro våra jordbrukare i allmänhet så lojala, att de ock fullgöra sina skyldigheter hvad vägunderhållet beträffar. Häraf blir följden den, att när efterbesiktning äger rum, befinnes det i hela distriktet endast vara ett fåtal, kanske två eller tre personer, som eftersatt sin underhållsskyldighet. Det synes mig därför vara väl dyrbart, om man skall låta länsmanen med två aflönade nämndemän, hvilkas resor man ju får bekosta, genomfara hela distriktet ytterligare en gång för att konstatera, att endast på ett par ställen underlåtenhet vid väglagningen ägt rum.

För öfrigt spelar denna efterbesiktning, enligt hvad jag nämnde, en mycket underordnad roll i Norrland och mellersta Sverige. Såsom herrarne veta, föreskrifver väglagen, att besiktning af vägar, vägsyn, skall äga rum tidigt på våren eller sent på hösten. Efterbesiktning kan sedan i gynnsammaste fall icke ske förrän tre veckor efter vägsynen, och vanligtvis äro då på hösten vägarna tillfrusna och på våren vägarna upptorkade. Att afgöra, huruvida den väghållningsskyldige fullgjort sin underhållsskyldighet är då mycket svårt, ty vägarna hafva

Angående
vissa ändrin-
gar i gällande
rättslag.
(Forts.)

ett helt annat utseende, då de äro frusna eller upptorkade, än då de äro uppkörda, hvilket vanligen är fallet vid den första besiktningen. Efterbesiktningen kan möjligen hafva sitt gagn i Skåne. Men att laga vägar i mellersta Sverige och i Norrland, då de äro frusna, det tror jag att man bör akta sig för.

Då jag därför anser, att den s. k. efterbesiktningen har en mycket liten betydelse, men att den däremot förorsakar afsevärda kostnader, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hägglund: Jag ber om öfverseende, därför att jag ännu en gång i dag påkallar kammarens uppmärksamhet, men då jag har en 30-årig erfarenhet som syneförrättare, tyckes det mig vara riktigt, att jag här uttalar den.

Jag är af alldeles motsatt åsikt mot den siste ärade talaren i detta fall. Den erfarenhet, jag gjort, är, att den första synen visserligen är nödig och nyttig, men efterbesiktningen är ännu nödvändigare, ty kontroll är behöfelig. Detta är min erfarenhet. Efterbesiktningen verkställles inom det län, jag tillhör, öfverallt med biträde af nämndemän, såvidt jag vet. Jag har icke hört någon af mina kamrater underlåta att taga med sig ojäfviga, praktiska och kunniga nämndemän, då han skall kontrollera, huruvida det förbättringsarbete är fullgjordt, som föreskrifvits vid den första synen.

Hur skall länsmannen, om han ensam måste verkställa efterbesiktningen, när han här och där finner, att hvad som föreskrifvits vid den första synen icke blifvit fullgjordt, bära sig åt för att få vägen lagad? Han har skyldighet att låta bota de bristfälligheter, som finnas, men då han gjort detta och kommer för att söka få ersättning härför, måste han i många fall stämma såväl på ansvar som på ersättning. Hvem skall intyga, att han har rätt, om han icke haft några vittnen med sig vid efterbesiktningen? Ja, då står han där, ty det är ett känt förhållande enligt rättegångsordningen, att det är käranden, som »skall saken bevisa, eljest vare svaranden fri». Svaranden kan i många fall, då länsmannen yrkat ersättning af honom för vid efterbesiktningen kvarstående brister, komma till rätten med två personer, hvilka påstå, att svaranden fullgjort sin underhållsskyldighet af vägen mycket väl. De anse detta såsom sin åsikt. Så omdömesgilla personer finns det tyvärr i vårt land, att de kunna taga sådant på sin ed, och många tro också, att de därmed ha vittnat rätt! Svaranden behöfver förresten icke ha sådana personer med sig. Han behöfver blott förneka sin underlåtenhet, fastän han kanske icke ens har varit på sitt vägskitte.

Jag kan icke förstå, att det är praktiskt klokt att betala nämndemännen för deras närvaro vid den första synen, som enligt min åsikt är mindre viktig, men icke betala dem för att de biträda vid efterbesiktningen, ja icke ens påbjuda, att sådan efterbesiktning skall ske.

Inom det län, jag representerar, tillgår det så, att man vid vägsynerna fördelar nämndemännen, som ju äro tolf stycken i hvarje härad, på det sätt, att man låter två biträda vid den första synen och sedan två andra vara med vid efterbesiktningen. Skulle nämnden nu få betaldt vid den första synen, blir följden den, att de, som skola vara med vid efterbesiktningen, komma att säga: Vi vilja icke

fara ut nu; vi hafva ingen skyldighet därtill; anlita dem, Ni hade vid den första synen! På detta sätt skulle man få tvenne nämndemän inom hvarje vägdistrikt, som oupphörligen blefve anlitate för vägsyner. Dessa skulle få betaldt för sitt besvär den ena gången men bli utan ersättningen den andra gången.

*Angående
vissa ändrin-
gar i gällande
väglag.*

(Forts.)

Kan det väl för öfrigt vara så stor risk att betala några tusen kronor för att få kontroll på ett besvär, som kostar ungefär 10 miljoner kronor om året? Enligt herr Paulsons reservation skall ju efterbesiktning endast äga rum på de ställen, där vägstämman så anser nödigt, såsom i det län, jag representerar. Vilja de väghållnings-skyldige bekosta halfva utgiften för efterbesiktningen, bör man väl också anse den nödvändig för orten.

Jag får därför, herr grefve och talman, yrka bifall till den af herr Paulson vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Häri instämde herr *Troedsson*.

Herr Wijk, Ivar: Jag kan för min del icke annat än instämma i den siste ärade talarens uppfattning. Jag tror, att efterbesiktningen är ganska viktig. Den vore helt naturligt onödig, om man kunde antaga, att alla människor äro pliktrogna, men det är nu tyvärr icke alltid så. I utskottet lutade jag åt Kungl. Maj:ts förslag, men jag kan äfven vara med på reservationen. Då jag emellertid är ganska förvissad om, att Andra Kammaren kommer att taga utskottets förslag, synes det mig klokast, att Första Kammaren bifaller Kungl. Maj:ts proposition, så att sammanjämkning sedan må kunna ske på grund af reservationen. Jag tror, att detta blir den riktiga vändningen af saken, och jag skall därför be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr af Ekenstam: Då det här blifvit nästan så framställt, som om kontrollen på vägunderhållet skulle hufvudsakligen hvilas på efterbesiktningen och ej på den egentliga vägsynen, må det tillåtas mig att i herrarnas minne återkalla, huru det går till vid dessa olika syner. Det är ju så, att innan ännu den egentliga vägsynen förekommer, pålyses, att då och då synen kommer att gå öfver vägarna, och att till dess bristerna skola vara afhjälpta. Efter denna pålysning komma å utsatt tid vederbörande synförrättare, d. v. s. länsmannen samt tvenne nämndemän, hvilka fara öfver vägarna och se efter, huru de underhållits. Det är denna syn, som är den hufvudsakliga; och, såsom mycket riktigt påpekats, visa sig allmogen och de väghållnings-skyldige i allmänhet så lojala, att på många håll icke så synnerligen stora brister äro att då anteckna.

Huru skulle sedermera efterbesiktningen vara beskaffad? Herr Hägglund sade, att äfven då länsmannen tillika med två nämndemän skulle befara vägarna i dess helhet. Det är möjligt, att så sker på vissa håll, men enligt den erfarenhet jag har, går det icke så till, utan så att länsmannen, sedan den tid, som bestämts för de anmärkta bristernas afhjälpande, gått till ända, vänder sig till fjärdingsmannen, och fjärdingsmannen tager reda på, hur det kan vara utefter vägarna

*Angående
vissa ändrin-
gar i gällande
väglag.
(Forts.)*

och meddelar, att där och där finnes någon brist, men att för öfrigt är det bra. Då kommer länsmanen, oftast allttjämt genom fjärdingsmanen, att under hand underhandla med de försumlige om sättet, huru det skall gå till vid de anmärkta bristernas afhjälpande. Skulle äfven då någon väghållningsskyldig tredskas, kan det hända, att länsmanen själf reser dit och tager reda på förhållandet och gör saken klar. Men detta är en obetydlig affär i jämförelse med stadgandet om en obligatorisk efterbesiktning utefter vägarna i dess helhet. Och att för de stora trakter i vårt land, där man kunnat fullt åtnöjas med det hittillsvarande tillvägagångssättet, intaga nya bestämmelser i lagen eller låta staten anslå medel, kan jag icke finna af behovet påkalladt.

Herr Hägglund: Endast ett par ord med anledning af den siste ärade talarens anförande.

Han nämnde, att endast på få ställen länsmännen besvärade sig med att fara ut och se efter, huru vägarna hållas. Ja, vore det så, att detta förfaringsätt med framgång kunde användas vid vägsynerna, skulle det vara lyckligt för svenska folket; då behöfde det icke kontrolleras på något område. Fast jag mycket väl vet, att allmogen på det hela taget är villig att fullgöra sin plikt i afseende å vägunderhållet, tror jag dock icke, att alla göra det. Denna erfarenhet har jag för min del vunnit. Skulle det vara så väl ställt på Gottland, som den ärade talaren nyss nämnde, vore det ett för detta län säreget lyckligt förhållande. Jag har en gång farit fram öfver Gottland, men då fann jag vägarna därstädes mycket bristfälliga. Kanske detta berodde ändock därpå, att de, som vederbör, vid den tiden icke så noga kontrollerade vägen?

Jag vill kraftigt betona, att jag hyser den bestämda uppfattningen, att det är alldeles nödvändigt att kontrollera väghållningsskyldighetens fullgörande, liksom det äfven är nödvändigt, att länsmanen såsom biträde vid kontrollens verkställande har åtminstone någon person med sakkunskap för att efterse, att vägarne hållas i det skick, hvari de böra hållas.

För öfrigt, kan det vara praktiskt att lämna i en ung oerfaren länsmans händer att ensamt pröfva, om de väghållningsskyldiga behörigen fullgjort sina plikter eller ej? För min del tror jag, att erfarenhet och sakkunskap jämväl i detta fall äro välbehöfliga — och dessa egenskaper förefinnas oftare hos nämnden än hos de unga länsmännen.

Jag får därför yrka bifall till regeringens förslag med återkallande af mitt föregående yrkande.

Herr Berg, Lars: Det förvånar mig, att icke vissa af de talare, som uppträdt, iakttagit, att en stor del af landets vägnät med dess cirka 8,000 mil är illa underhållen. Men om det vore såsom dessa herrar säga, att det icke behöfves någon kontroll, emedan det är så lyckligt, att våra bönder och egendomsägare i allmänhet väl fullgöra sin skyldighet i afseende å vägunderhållet, hvarför äro då vägarna här så dåliga, jämförda med andra länders vägar? Jo, därför att de delvis icke underhållas. Man fuskar så mycket man kan, och det har man gjort sedan uråldrig tid. Ett gammalt ordspråk i min hembygd säger,

att »mjölkflaskan och ett lass ved till fogden eller domaren är det bästa väglagningsämnet». Det är ett mycket gammalt, drastiskt ordspråk, men jag nämmer det, därför att det visar, att man se'n gamla tider icke skämes att försöka draga sig undan, och detta förhållande är också i verkligheten ganska allmänt, så att efterbesiktningen nog bör äga rum. Jag upprepar hvad jag sade, att det vid efterbesiktningen gäller att kontrollera, om arbetet blifvit utfördt; synen afser tvärtom att tillse, huruvida ett arbete *icke* blifvit utfördt. Därför bör efterbesiktningen ovillkorligen lagfästas. Detta är första gången en sådan bestämmelse blifvit af Kungl. Maj:t föreslagen, och jag hoppas, att kammaren icke underlåter att begagna tillfället för att antaga den.

*Angående
vissa ändringar
i gällande
väglag.
(Forts.)*

Herr Odelberg, Theodor: Det förvånar mig, att herr Hägglund kan säga, att utskottet afstyrkt, att nämndenännen skola vara närvarande vid besiktning af vägarna. Herr Hägglund tycks icke hafva kännedom om hur det går till vid vägbesiktningar i mellersta Sverige. Där kungör länsmanen i slutet af augusti eller i september, att vägarna skola till exempel till den 15 oktober vara iståndsatta. Man får således omkring en månad förut reda på, när vägarna skola vara grusade. Den kungjorda dagen reser länsmanen med tvenne nämndemän omkring och ser efter, huruvida jordbrukarne fullgjort sina skyldigheter. Denna besiktning torde således vara den viktigaste. Det kan då emellertid hända, att två å tre stycken underlåtit att fullgöra sin underhållsskyldighet. Två eller tre veckor därefter verkställes efterbesiktning, och då fordras, att de vägstycken, mot hvilka anmärkningen gjorts, äro i fullgodt skick. För en dylik efterbesiktning, som icke bör komma i fråga för hela väghållningsdistriktet, skulle man då inrätta denna stora apparat med länsman och två aflönade nämndemän!

Det af herr Hägglund omnämnda sättet synes mig emellertid vara olämpligt, nämligen att länsmanen åtföljes af *andra* nämndemän vid efterbesiktningen än vid vägsynen. Bedömandet kan på så sätt komma att ske efter olika grunder, hvilket ej torde vara lämpligt, då nämndemännen enligt den nya väglagen kunna öfverrösta länsmanen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Paulson: Jag förstår icke orsaken, hvarför man reser sådant motstånd mot min reservation. Nu har den siste ärade talaren sagt, att han icke kan fatta behofvet af att länsmanen för andra gången far omkring vägdistriktet tillika med tvenne nämndemän. Jag vill påpeka, att reservationen innebär icke något obligatoriskt i detta afseende. Endast såvida de väghållningsskyldige inom distriktet anse, att efterbesiktningen bör förrättas på detta sätt, endast där skall det komma i fråga; där det anses öfverflödigt, kommer naturligtvis icke vägstämman att besluta härom. För öfrigt har framgått af diskussionen, att mycket olika uppfattning råder om betydelsen af första synen i jämförelse med efterbesiktningen, och just denna olika uppfattning gifver stöd för mitt påstående, att väglagen bör i någon mån kunna i afseende å efterbesiktningen lämpas efter de olika förhållandena på olika orter. En talare på gottlandsbänken har sagt, att länsmanen vid efterbesiktningar borde kunna påräkna biträde af samma nämndemän, som varit

*Angående
vissa ändrin-
gar i gällande
väglag.
(Forts.)*

honom följaktiga vid den första synen, men jag tror icke — jag har sagt det en gång förut — att nämndemännen, då det icke i lagen nämnes något om deras skyldighet i detta afseende, skola förmås att utan ersättning biträda vid dessa efterbesiktningar. Lagen bör därför tillerkänna dem ersättning, ty på annat sätt skall det icke komma efterbesiktning till stånd, och jag anser, att man icke kan ålägga nämndemännen denna skyldighet, om ej efterbesiktningen är lagfästad.

Jag yrkar fortfarande bifall till min reservation.

Herr Hägglund: Endast ett par ord med anledning af herr Odelbergs yttrande. Han tycktes hafva fått den uppfattningen, att vägsynerna i Norrland tillgå på annat sätt än väglagen föreskrifver. Jag upprepar, att vi följa väglagens föreskrifter, och att således första vägsynen verkställes efter i laga ordning utfärdade kungörelser, som uppläsas i kyrkorna inom väghållningsdistrikten.

Den ärade talaren klandrade också den ordning, som vi följa däruppe, att två nämndemän deltaga vid den första vägsynen och två andra vid efterbesiktningen, och han sade, att nämnden icke kunde kontrollera, huruvida de väghållningsskyldige fullgjort sina skyldigheter, om det var andra nämndemän, som biträdde vid efterbesiktningen än vid den första synen. Jag vill med anledning af denna egendomliga anmärkning upplysa om att det föres protokoll vid den första vägsynen, upptagande de brister som finnas och hvad de väghållningsskyldige hafva att göra för att bota bristerna. Jag hade icke trott, att inom denna kammare den åsikten skulle göra sig gällande, att nämndemännen icke skulle äga förmåga att kontrollera, huruvida de anmärkta bristerna vid vägsyn blifvit afhjälpta eller ej — äga kompetens att i protokollen se efter hvad som skulle göras, allra helst när det gäller väglagningsarbeten, som nämnden i regel sysslat med sedan barndomen. För öfrigt, om man hyste den åsikten, som den ärade talaren framförde, skulle man naturligtvis icke heller kunna byta om nämndemän vid häradsrätterna — herrarna veta ju, att det sker cirkulation bland nämndens ledamöter vid domstolarne. Och det skulle då icke kunna blifva något utslag i där förekommande rättegångsmål, ifall de nämndemän, som varit med vid ärendets första handläggning, icke vore med hela vägen vid alla tillfällen då saken handlagts. Det vore väl ändå nödvändigare att i det fallet bibehålla samma nämndemän, än då det gäller att kontrollera, att det, som i protokollet vid en vägsyn blifvit antecknad skola göras åt en väg, blifvit utfördt. Jag åberopar hvad jag förut sagt, att det är nödvändigt, att kontroll sker, och därför vidhåller jag mitt yrkande på bifall till regeringens förslag.

Herr statsrådet Petersson, Alfred: Hufvudsyftet med den föreliggande propositionen är gifvetvis att bereda nämndemännen någon ringa ersättning för deras besvär med vägsynerna. I det fallet är ju också detta förslag ett svar på Riksdagens egen skrifvelse, och genom bifall till utskottets föreliggande förslag vinnes ju också detta hufvudsyfte. När emellertid frågan om vägsynerna nu var föremål för Kungl. Maj:ts pröfning, kunde man icke undgå att inse, att det verkligen fanns en lucka med afseende på syneförrättningen, genom frånvaron

af bestämmelsen om efterbesiktning. Denna lucka blir gifvetvis större och blir också efter mitt förmenande till större olägenhet, i händelse den förändring, som utskottet gjort i Kungl. Maj:ts proposition, kommer till stånd, ty förut hafva nämndemännen i allmänhet — jag antager det, och jag har icke hört någon motsägelse däremot — när de blifvit kallade till efterbesiktning, icke nekat biträda vid sådan. Nu åter, om det tydligen i väglagen fastslås, att nämndemän äro skyldiga att vara med vid den första vägsynen och hafva rätt till ersättning därför, men ingenting är bestämdt om ersättning för efterbesiktning, komma de gifvetvis, om de anmodas, att säga: Det tillhör icke mig, det får ni skaffa eder andra personer till. Därigenom uppstå gifvetvis svårigheter för länsmanen att åstadkomma den bevisning, som behöfves för det fall, att han behöfver vidtaga lagliga åtgärder, ty man kan gifvetvis icke gifva länsmanen själf vitsord i detta fall. Då borde man också gifva länsmännen vitsord i afseende på hela förrättningen och taga bort nämndemännen såsom biträden. Alltså kan jag icke se annat än att det verkliga förefinnes en lucka, som behöfver fyllas, om man vill hafva vägsynen till att vara verkligen effektiv.

Väglagen tyckes emellertid vara en lag, som man måste hålla på och lappa på den ena gången efter den andra, och jag tror också, att, om utskottets förslag härvidlag bifalles, det icke kommer att dröja länge, förrän förslag framkommer om just vidtagandet af den ändring, att efterbesiktning skall ske, och då kommer det att påvisas dessa stora olägenheter och svårigheten för länsmanen att åstadkomma nödig bevisning och behöfvet af åtgärder för att få ofullbordadt arbete fullgjordt. Det vore efter mitt förmenande därför önskvärdt, om kammaren nu bifölle Kungl. Maj:ts förslag äfven i denna del. Då sluppe man åtminstone att inom kort lappa på denna sak.

Herr Liedberg: Naturligtvis är det svårt att skriva en lag, som passar lika bra för Norrland som för Skåne. Vi se, att utskottet kommit till det slut, att det anser, att ingen efterbesiktning är nödvändig; och det kan ju hända, att i större delen af Sverige det icke behöfves några efterbesiktningar, men lika säkert är det, att efterbesiktning, åtminstone hvad Malmöhus län beträffar, är nödvändig, såvida man skall åka på någorlunda hyggliga vägar under större delen af året. Förhållandena i många väghållningsdistrikt äro sådana, att om vägarna lagas i oktober, är det i regeln helt och hållet bortkastade pengar, därför att sedan betorna körts in, äro vägarna precis lika dåliga som förut. I regeln lägga de icke på sin skärf till första synen utan först i slutet af november eller i början af december, beroende på, huru fort det går med betorna, och på väderleken. Kommer länsmanen vid andra synen utan nämndemän och man underlåtit att laga tillräckligt, kommer en sådan person i en svår ställning, då han skall ombesörja lagningen eller uttaga lagningskostnaden. Man säger: vi kunna icke gå med på Kungl. Maj:ts förslag, emedan det är för dyrt, men jag tycker, att reservationen är så mildt skriven, att, då vägstämman själf skall bestämma om efterbesiktning, kammaren borde gå med på ett sådant förslag. Jag instämmer i yrkandet på bifall till reservationen.

*Angående
vissa ändringar
i gällande
väglag.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på nu föredragna utlåtande förekommit följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i herr Paulsons vid utlåtandet fogade reservation; och 3:o) att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, såvidt den skilde sig från Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, skulle bifalla denna framställning oförändrad.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande af det under 3:o) här ofvan upptagna yrkandet vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till herr Paulsons reservation, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å sammansatta stats- och lagutskottets i utlåtande n:o 11 gjorda hemställan, såvidt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, skall bifalla denna framställning oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i herr Paulsons vid utlåtandet fogade reservation.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—80;

Nej—31.

Afgåfvos och bordlades följande motioner:

n:o 59, af herr *Clason*, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående reglering af löneförhållandena m. m. vid kammarkollegium;

n:o 60, af herr *Trygger*, angående aföning och pension för akademifogden vid universitetet i Uppsala; samt

n:o 61, af herr *Östberg*, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skogsaccis.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

- 1:o) angående åtgärder för underlättande af manskapsrekryteringen vid flottan och kustartilleriet;
- 2:o) angående ändring i gällande grunder för pensionering af flottans befäl och underbefäl med vederlikar;
- 3:o) angående försäljning af ett staten tillhörigt vattenfall i Lagan vid Laholm m. m.;
- 4:o) angående pension åt registratorn i patent- och registreringsverket Wilhelm Swalins änka Dorotea Maria Swalin, född Follin;
- 5:o) angående beredande af statspensioner åt vissa bland framlidne Hans Maj:t Konung Oscar II:s tjänare; samt
- 6:o) angående uppförande af ny bostad åt landshöfdingen i Blekinge län m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts under dagen aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande gränstrafiken mellan Sverige och Norge.

Vid föredragning af Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

- 1:o) angående upphörande af det från viss jord i Skåne, Halland och Blekinge utgående landgille m. m., samt
- 2:o) angående ändring i grunderna för upphörande af den i Göteborgs och Bohus län utgående landskyld,

blefvo dessa propositioner på begäran bordlagda.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 69, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af byggnader för telegrafverkets behof i Stockholm och i Göteborg.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 59, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning af brännvin.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 61, i anledning af väckt motion om förbud mot drift af sulfatfabrik eller annat industriellt verk, som genom förorenande af luft eller vatten orsakar olägenheter för kringliggande bygd och dess befolkning;

n:o 62, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision af gällande bestämmelser om bötesstraffet m. m.;

n:o 63, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående sådan ändring i gällande lag, att gift person må kunna erhålla lif försäkring med trygghet att försäkringssumman kommer hans familj till godo;

n:o 64, i anledning af väckta motioner dels om ändrad lydelse af 6 § i lagen om vård af enskildes skogar den 24 juli 1903, dels ock om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision af lagstiftningen om vården af enskildes skogar;

n:o 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag dels angående ändrad lydelse af 21 och 26 §§ i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring samt till lag om ändrad lydelse af 8 § i lagen den 25 maj 1905 rörande afgäld från afsöndrad lägenhet;

n:o 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande ändring i lagen angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar den 20 juni 1905;

n:o 67, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rikets vapen; samt

n:o 68, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående öfvervakande af villkorligt frigifna förbrytare m. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 11, i anledning af väckt motion om ändring af 35 och 36 §§ regeringsformen, samt

n:o 12, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 30 regeringsformen;

statsutskottets utlåtanden:

n:o 84, i anledning i Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner jämte en i ämnet väckt motion,

n:o 85, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af fem lägenheter och ett jordområde tillhörande förra hospitalsegendomen Vistena n:o 10 Norrgården, Vistena n:o 11 Oxelgården och Vistena n:o 2 Östra Mellangården i Östergötlands län,

n:o 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af fem till förra regementschefsbostället 2 mantal Bråland n:is 1 och 2 norra och södra jämte underlydande lägenheten Kungsmarken i Göteborgs och Bohus län hörande lägenheter,

n:o 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa lägenheter från förra kronofogdebostället $\frac{7}{16}$ mantal Gladsax n:o 28 i Kristianstads län,

n:o 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra kompanibostället $\frac{1}{3}$ mantal Laxmans Åkarp n:o 2 i Malmöhus län hörande lägenheter,

n:o 89, i anledning af väckt motion om försäljning af förra majorsbostället 2 mantal Hammar n:o 1 i Hammarö socken af Värmlands län, och

n:o 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående löne-reglering för landsstaterna i länen m. m. jämte i ämnet väckta motioner; äfvensom

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående restitution af erlagd sockerskatt eller befrielse från sådan skatt för socker, som användts vid tillverkning af exportvaror, och

n:o 22, i anledning af Kungl. Maj:ts propositioner dels om ändrad lydelse af vissa §§ i bevillningsförordningen, dels ock angående en inkomstskatt att upptagas i riksstaten för år 1909.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades grefve *Douglas* under 14 dagar från och med nästlidne dag.

Justerades tretton protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 2,47 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.